

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT

DIPLOMSKA NALOGA

PATRICIJA JELENIČ

KOPER, 2012

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT

Diplomska naloga

KULTURNE ZNAČILNOSTI
ISLAMSKEGA BANČNIŠTVA

Patricija Jelenič

Koper, 2012

Mentor: viš. pred. mag. Suzana Sedmak

POVZETEK

Tema te diplomske naloge je islamsko bančništvo. Predstavi temeljne značilnosti islamskega ekonomskega sistema in glavne načine poslovanja, ki jih muslimani izvajajo pri bančništvu. Namen tega diplomskega dela je predstaviti vpliv religije na poslovanje v bančništvu in opisati temeljne kulturne značilnosti islamskega bančništva ter razlike med le-tem in tradicionalnim zahodnim bančništvom. Ugotovimo, da ima religija pomemben vpliv na poslovanje v islamskem svetu, ki ima temelje za poslovanje v islamskem verskem pravu - Šeriatskem pravu. Večina oblik poslovanja se dosti ne razlikuje od zahodnega poslovanja, vendar pa islamski ekonomski sistem vsebuje najpomembnejšo zapoved pri poslovanju v islamskih deželah, in sicer prepoved služenja denarja s pomočjo obresti, ki jih smatrajo za oderuštvo.

Ključne besede: islam, islamsko bančništvo, tradicionalno bančništvo, obresti, Šeriatsko pravo, islamski ekonomski sistem, religija.

SUMMARY

My diploma deals with the Islamic banking. It shows the fundamental characteristics of Islamic economic system and the main ways of business which are used to perform banking business by Moslem people. The aim of this diploma is to present the influence of the religion on a banking business and it describes basic cultural characteristics of Islamic banking and differences between this and the traditional Western banking business. We've established the enormous religious influence on the business in Islamic world which results from Islamic religious law – Sharia law. There are not many differences between the Western and Islamic banking, however the Islamic economic system includes the most significant order at business in Islamic countries, which is the inhibition on earning money with rates of interests, which are considered as usury.

Keywords: the Muslim religion, Islamic banking business, the traditional banking business, rates of interest, Sharia law, Islamic economic system, religion.

UDK: 336:28 (043.2)

VSEBINA

1	Uvod	1
1.1	Opredelevitev problema in teoretičnih izhodišč	1
1.2	Namen in cilji diplomskega dela.....	2
1.3	Predvidene metode za doseganje ciljev.....	2
1.4	Predpostavke in omejitve diplomskega dela	2
2	Kaj je religija in kaj kultura?	3
2.1	Religija	3
2.2	Kultura.....	5
2.2.1	Kulturne sestavine	6
2.2.2	Kulturne razlike	8
2.3	Islam in kultura	8
2.3.1	Zgodovina islama	8
2.3.2	Islamska kultura	10
3	Islamsko bančništvo.....	13
3.1	Islamski ekonomski sistem	13
3.1.1	Spoštovanje pravic v islamu.....	15
3.1.2	Zakaj je poslovanje v islamu bistvenega pomena	15
3.2	Šeriatsko pravo.....	17
3.2.1	Šarija.....	17
3.2.2	Izvor islamskega prava	18
3.3	Značilnosti islamskega bančništva	18
3.3.1	Kaj je islamsko bančništvo?	20
3.3.2	Obresti	23
3.3.3	Finančne pogodbe	26
3.4	Razlike med islamskim in tradicionalnim bančništvom	28
4	Primer: islam v Veliki Britaniji	30
4.1	Razvoj islama v Veliki Britaniji.....	30
4.2	Islamsko bančništvo v Veliki Britaniji.....	32
5	Sklep.....	34
	Literatura.....	37

1 UVOD

1.1 Opredelitev problema in teoretičnih izhodišč

Sam pojem »islamsko bančništvo« nakazuje na neko drugačnost pri denarnem poslovanju, ki je v zahodnem svetu nismo vajeni. Prve asociacije pri besedi islam so tradicionalni predsodki o njihovi fanatični veri, arabskemu svetu in bogu Alahu. Toda njihov svet je veliko več. Obstajajo razlike v veri, pojmovanju sveta in razmišljanju, a ravno ta drugačnost se jim pri njihovem poslovanju obrestuje. Po kratkem pregledu virov ugotovimo, da se v današnjih kriznih časih o islamskem bančništvu veliko piše, navajajo ga kot nekak zgled. To pa zato, ker kljub recesiji in slabim poslovnim možnostim ustvarja dobiček.

Glavna značilnost islamskega bančništva je prepoved obresti. Pri zahodnem tradicionalnem bančništvu to ni običajen način razmišljanja in poslovanja. Vendar pri muslimanih že njihova sveta knjiga prepoveduje obresti. V enem izmed verzov iz Korana je to tudi jasno navedeno, in če se ta zapoved krši, so sankcije zelo stroge. V najhujših primerih je to tudi smrt. Njihove zapovedi gredo celo tako daleč, da prepovedujejo investiranje v podjetja, ki izdelujejo orožje, trgujejo s svinjskim mesom, podjetja, ki prodajajo alkohol ali tobak, se ukvarjajo z igrami na srečo in še in še. Čeprav se vse skupaj sliši nenavadno, jim tako stroge prepovedi očitno pomagajo pri uspešnosti.

Tukaj pa lahko že govorimo o kulturnem vplivu na poslovanje; konkretnije, kako religija vpliva na poslovanje. Tavčar (2005, 53) kulturo opredeljuje kot skupnost pojavnih oblik, ki prevladujejo v organizaciji ali širšem okolju. Te pojavne oblike so vzorci obnašanja ljudi, navade, običaji, komuniciranje, oblačila, prostori. Tudi Slovenski veliki leksikon (2007, 1084) kulturo opredeljuje podobno, in sicer kot »[...] običaje ter druge sposobnosti in navade, ki se prenašajo iz roda v rod kot tradicija«. Med vse te navade pa spada tudi verovanje – religija. Isti leksikon religijo (verstvo) pojasnjuje kot »[...] človeško zavest o obstoju svetega, duhovnega ali božanskega, tj. Boga, bogov ali duhov.«

Za muslimane je njihovo verovanje – religija temeljnega pomena. Prisotnost le-te se kaže tudi v poslovanju. Muslimani so trdno prepričani v obstoj njihovega Boga in v to, da ima le on prav. Njihove banke so ena izmed redkih podjetij, ki so v tej finančni krizi uspešna. Sledijo le enemu zakonu – Koranu. Vodi jih pa tudi šeriatsko pravo – božanski zakon, ki vzpostavlja najvišje možne standarde pravice in človeškega obnašanja. Zahteva absolutno pravičnost tako v poslovanju kot tudi v medsebojnih odnosih (Nik 2002).

Lahko trdimo, da je muslimanska vera umeščena v vse sfere družbenega življenja muslimanov. Zato jih tudi pri poslovanju vodi prepričanje, da jih bo, če ne bodo pravični, doletela kazen od Boga.

1.2 Namen in cilji diplomskega dela

Namen naloge je predstaviti pojem islamskega bančništva in predvsem kulturne značilnosti islama, ki so pogojevale nastanek in razvoj tega tipa bančništva.

Ciljev tega diplomskega dela je več: predstavitev šeriatskega prava in islamskega bančništva ter primerjava zadnjega s tradicionalnim zahodnim bančništvom s pomočjo študija sekundarnih strokovnih in znanstvenih virov z obravnavanega področja, predstavitev kulturnih razlik med islamskim in zahodnim svetom, ki so podlaga različnim sistemom poslovanja.

1.3 Predvidene metode za doseganje ciljev

Najpomembnejšo metodo bo predstavljal študij sekundarnih virov podatkov. Primerjala bom stališča in ugotovitve različnih avtorjev v zvezi z islamskim bančništvom, ki je pri nas relativno malo poznano, in to na ustrezen način predstavila. Večinoma bom uporabljala knjige in učbenike ter članke iz baz podatkov in interneta.

1.4 Predpostavke in omejitve diplomskega dela

Predpostavljam, da je islamsko bančništvo in nasploh islamski ekonomski sistem precej drugačen od zahodnega/evropskega bančništva. Predpostavljam, da te razlike do neke mere izhajajo iz različnih religioznih temeljev družb, v katerih ti bančni sistemi delujejo. Tesno povezana z religijo je tudi kultura določene skupnosti, zato predpostavljam, da se kulturne razlike med islamskimi in krščanskimi deželami zrcalijo tudi v različnih bančnih sistemih.

Eno izmed omejitev mi bo zagotovo predstavljalo dejstvo, da imam zelo malo oziroma skoraj nič izkušenj in znanja, kar se islamskega bančništva in islamskega sveta tiče. Ta pojem je tudi relativno nepoznan v slovenskem okolju. Ker ta koncept večinoma vsi komaj spoznavamo, bo ena izmed omejitev tudi ta, da ne bom imela sogovornikov, ki bi mi ta pojem še dodatno opisali in predstavili ter mi s tem pomagali pri podrobnejši predstavitvi islamskega bančništva.

2 KAJ JE RELIGIJA IN KAJ KULTURA?

2.1 Religija

Religija ali verstvo je povezava z duhovnim, najbolj intimnim in najbolj skritim delom človeka (Palajsa b. l.). Večina ljudi ima nezadržno navado, da se sprašujejo zakaj nekatere stvari obstajajo, se pojavijo. Gre za vprašanja o temeljem pomenu in cilju človeškega obstoja in naravnega sveta, torej o vprašanju bivanja, premagovanja minljivosti, o izvoru življenja (Sims Bainbridge in Stark 2007).

Religija se pojavlja v vseh kulturah in časih. Z naslednjo definicijo religije pokažemo, da religija mora nastajati v človeški družbi.

»Religija se nanaša na sisteme splošnih kompenzatorjev, ki temeljijo na nadnaravnih predpostavkah« (Sims Bainbridge in Stark 2007).

Za lažje razumevanje te definicije bomo razložili pojma kompenzator in nadnaravno, ki sta ju definirala Sims Bainbridge in Stark (2007, 44–47):

Kompenzator so neotipljivi nadomestki za zaželeno nagrado, pravzaprav pomenijo "Obljuba dela dolg" in treba jih je vzeti na upanje.

Nadnaravno se nanaša na sile onstran ali zunaj narave, ki lahko odpravijo, spremenijo ali ignorirajo naravne sile.

Samo religijo lahko opredelimo kot vero v boga, kot del kulture ali pa kot organizirano celoto verovanj, simbolov, moralnih predpisov občutenj in predstavo o nadnaravnem (Sims Bainbridge in Stark 2007).

Emile Durkheim je opredelil religijo kot celovit sistem verovanj in praks, ki se nanašajo na svete objekte. Verovanja in prakse združujejo ljudi v eno moralno skupnost, ta je cerkev (Sims Bainbridge in Stark 2007).

Ena od pomembnih razlikovanj je med magijo in religijo.

»Magija se nanaša na posebne kompenzatorje, ki obljublajo, da zagotavljajo zelene nagrade ne glede na dokaze o določeni sredstvih« (Sims Bainbridge in Stark 2007).

Magija nam dejansko omogoča spremembe v življenju, kot si jih sami želimo, ljudem ponudi prepričanje, da je mogoče s posebnimi obredi spremeniti fizični svet. Od religije se loči po tem, da ni globokih verovanj, s katerimi bomo lahko vplivali na nadnaravne sile, da bodo delovale nam v prid. Torej magija ni religija.

Vrste religij:

- animizem – verovanje v duhove in nadnaravna bitja;
- totemizem – verovanje v simbole;
- politeizem – verovanje v več bogov;
- monoteizem – verovanje v enega boga;
- ateizem – brezverje.

Svetovne religije so: islam (suniti, šiiti, vahabiti), judovstvo, krščanstvo (katoličani, kopti, mormoni, pravoslavni, protestanti, naravna verstva – animisti, totemisti), vzhodne religije (budisti, hinduisti, konfucionisti in taoisti, lamaisti, sikhi, šintoisti) (Slovenski veliki leksikon 2007).

Svetovne religije so izoblikovale posebne religijske skupnosti s posebnimi tipi organizacije (Sims Bainbridge in Stark 2007):

- *cerkev*: gre za veliko močno religijsko skupnost, ki ima hierarhično ureditev in izrazito delitev na hierarhično duhovščino in vernike. Cerkev ne priznava pluralnosti, kar pomeni, da je njihova vera edina prava. Članstvo je določeno ob rojstvu. Tipična cerkev je rimskokatoliška.
- *denominacija*: člani so predvsem pripadniki srednjega in nižjega sloja. Priznava versko pluralnost in pripadniki niso rojeni v vero.
- *sekta*: je običajno v sporu s cerkvijo. Nastala je z odcepitvijo od cerkve. Članstvo je prostovoljno. Pri sekti gre za dobesedno interpretacijo svetih besedil, kar je bil tudi razlog za izobčenje iz cerkve zaradi odpora do razlage verskih besedil. Sekta določa celotno življenje vernikov, poseben način življenja, zato so nekatere sekte v konfliktu z državo (Jehove priče, mormoni).
- *kult*: gre za religijsko gibanje zunaj uradne cerkve. Osrednji del kulturnih obredov in ceremonij je zaklinjanje, molitve in daritve v obliki žrtve, posvetitve, pogosto pospremljene z orgijami, ki jih izvajajo duhovniki ali svečeniki po posebnih predpisih, odvisno od verstva. Članstvo je prostovoljno in gre za neformalno obliko povezovanja ljudi.

2.2 Kultura

Beseda kultura izhaja iz latinske besede colere, ki pomeni obdelati, gojiti, oplemenititi. Začetki besede kultura so bili povezani z gojenjem rastlin.

Tavčar (2005, 53–54) kulture opredeli takole:

Kulture temeljijo na vrednotah, ki prevladujejo med ljudmi, zato se kultura organizacije začneja pri posamezniku – pa tudi v ozadju, od koder izvira: to je najprej družina, narod, družbeni razred, stroka, druge povezave in pripadnosti.

V 19. stoletju je antropologija¹ opredelila pomen kulture kot celoto in značilen način življenja, s poudarkom na življenjskih izkušnjah (Barker 2000). Antropologa zanima človeško vedenje, kakor je bilo oblikovano s katero koli tradicijo kulture in velik obseg običajev različnih kultur.

Benedict (2008, 17) opredeljuje cilj antropologa:

[...] njegov cilj je razumeti način, skozi katere se te kulture spreminjajo in diferencirajo, razumeti različne forme, skozi katere se izražajo in načine, kako običaji katerih koli ljudstev delujejo v življenju posameznikov, ki te kulture sestavljajo.

»Življenjska zgodovina posameznika je najprej in predvsem prilagoditev vzorcem in standardom, ki se v njegovi skupnosti prenašajo iz roda v rod« (Benedict 2008). V mestu, kjer se rodimo, običaji oblikujejo naše izkušnje in vedenje. Kot otroci opazujemo in se učimo o običajih kraja, kjer živimo, ko odrastemo, pa sodelujemo pri soustvarjanju kulture te družbe. Navade družbe postanejo naše navade in verovanja družbe postanejo naša verovanja. Obstajajo primeri, ko prevzamemo drugo kulturo, ker kultura ni biološko prenosljiv sistem. Kot primer lahko navedemo premožno družino iz Združenih držav Amerike, ki posvoji otroka iz Afrike in ga nauči svojih navad, ki niso povezane z navadami njegovega biološkega kraja. Človeški razvoj se je začel s prilagodljivostjo in z njo tudi ohranjal (Benedict 2008). Hrastelj (2001, 26) ponuja nekaj sprejemljivih opredelitev:

- kultura so osvojene norme, ki izhajajo iz vrednot, prepričanj, odnosov itd.;
- kultura se reševanja problemov loteva tradicionalno;
- kultura je ostanek tistega, kar smo se naučili, pa popolnoma pozabili;
- kultura daje osebam občutek pripadnosti;
- kultura je lepilo, ki veže osebe, je način življenja;
- kultura so priučene značilnosti skupine oseb, v nasprotju z osebnostnimi potezami, ki so specifične za vsakega posameznika;
- kultura je integriran sistem priučenih vzorcev obnašanja, značilnih za člane neke družbe.

Nacionalno kulturo opredelimo kot razliko med ljudmi, ki prihajajo iz različnih držav. V življenju opazimo razlike, ko srečujemo turiste, ko sklepamo trgovinske posle, se

¹»Antropologija je preučevanje ljudi kot družbenih bitij« (Benedict 2008).

izobražujemo v tujini. »*Intelektualni izziv pomeni razumeti bistvo drugačne nacionalne kulture oziroma pravila družbe*« (Hofstede 2006, 14).

Pri raziskovanju kulture pridemo do različnih pojmov, ki se nanašajo na kulturne razlike (Hofstede 2006):

- *kulturni nesporazum* je spor, ki nastane ob srečanju dveh ali več oseb iz različnih držav;
- *kulturni trk* je hujša oblika kulturnega nesporazuma, ki se pojavi v mednarodni trgovini in diplomaciji;
- *kulturni šok* gre za hitro prilagoditev, v kateri posameznik glede na svoje izkušnje in vrednote, ki jih ima, ne zna primerno odreagirati.

V kolikor želi oseba, ki prihaja iz tujega okolja, živeti v takšni družbi, se mora prilagoditi na različne situacije, ki jih lahko povzročijo kulturne razlike. Tujec, ki vstopa v drugo kulturo, mora sam poskrbeti za to, da se bo vanjo integriral in sprejel njihove navade in obnašanje, če želi v njej normalno delovati (Hofstede 2006).

2.2.1 Kulturne sestavine

Kulturne sestavine vplivajo na mednarodno poslovanje. Nekatere so med seboj povezane, nekatere pa druga drugo slabijo. Tavčar (2000, 53–58) in Hrastelj (1995, 366–368) sta opredelila sestavine kulture.

Norme in vrednote

Vrednote so prepričanja, ki kažejo na to, kako posameznik ravna. Vplivajo na presojo in usmerjajo delovanje v širokem naboru okoliščin. Vrednote so posebna vrsta mnenj, ki posamezniku narekujejo, za kaj se je vredno truditi v življenju. Vrednote nastopajo v parih, torej so protislovne. Povedo nam, kaj je dobro in kaj slabo, kaj je lepo in kaj grdo, kaj je moralno in nemoralno. Norme pa so sprejeta pravila, ki urejajo vedenje posameznika v skupini. Veljajo le v posameznih okoliščinah.

Religija

Hrastelj (1995, 366) opisuje religijo ali vero kot vpliv na mednarodno poslovanje. Nekatera verstva zaradi vere, ki jim preprečuje uporabo in prodajo nekaterih izdelkov, zavračajo uporabo le-teh. V islamskih državah mora biti goveje in perutninsko meso, ki je uvoženo iz drugih držav, zaklano na poseben način, imenovan halal. Med dolgotrajnimi prazniki velja strogi post, kar negativno vpliva na porabo in s tem tudi na storilnost zaposlenih. Poznavanje verskih praznikov lahko zelo koristi pri prodajnih akcijah. V krščanstvu je to božični čas, ko se začnejo obdarovanja.

Jeziki

Pri mednarodnem poslovanju je za vsako podjetje pomembno poznavanje svetovnih jezikov. Na ta način lažje pridobivamo nove stranke, zato podjetja vlagajo velike vsote v izobraževanje zaposlenih, da lažje zastopajo podjetje v tujini in sklepajo posle.

Vzgojni in izobraževalni sistemi

Sestavine kulture se naučimo v izobraževalnih sistemih. Merilo izobrazbe se je s časom spreminjalo, nekoč je to bila pismenost. Stopnja izobrazbe posameznikov se je povečala, ker to tudi od nas zahtevajo družbene norme.

Umetnost in estetika

Okus kulture se razlikuje po barvi, obliki, zvokih itd. V določenih kulturah povezujejo barve z različnimi vrednotami. V azijskih državah povezujejo zeleno barvo z boleznijo.

Materialna kultura in življenjske razmere

Materialna kultura je življenjska ali gospodarska raven razvoja, ki ga doseže družba. Raven razvoja oziroma standard je povezan z načinom prehranjevanja, oblačenja, bivanja in zdravstvenih storitev. V nekaterih državah določene dobrine izkazujejo statusni simbol. Hrastelj (1995, 368) kot statusni simbol omeni Marlboro, ki naj bi bil v družbi relativno nizke življenjske ravni znak mobilnosti porabnikov in pričakovanj o prehodu v višji razred.

2.2.2 *Kulturne razlike*

Kultura lahko vpliva na tehnologijo prenosa, vodstvene odnose, ideologijo vodstva in celo na poslovno-državne odnose, zato se je pomembno seznaniti z medkulturnimi razlikami (Tavčar 2000).

Kulturne razlike se kažejo v (Tavčar 2000):

- *simbolih*: besede, kretnje, podobe ali predmeti, ki imajo poseben pomen za pripadnike določene kulture (tudi oblačila, frizure, Coca-Cola, zastave, statusni simbol itn.); simboli nastajajo in izginjajo, skupine jih prevzemajo od drugih; simboli so najbolj splošna pojavnostna oblika kulture;
- *vzornikov (heroji)*: so žive in mrtve, resnične ali domišljajske osebe, ki imajo značilnosti, kakršne posebej cenijo v določeni kulturi; lahko so tudi osebe iz risank – Snoopy (ZDA), Asterix (Francija), Martin Krpan (Slovenija);
- *obredih*: so skupinske dejavnosti, ki so objektivno nepomembne za doseganje ciljev, veljajo pa za družbeno pomembne v določeni kulturi – zato jih izvajamo v njih samih. Primeri so pozdravljanje in znaki spoštovanja do drugih, družbeni in verski obredi. Tudi poslovni in politični sestanki imajo pogosto elemente obredov – tako npr. omogočajo voditeljem, da se uveljavljajo.

2.3 **Islam in kultura**

2.3.1 *Zgodovina islama*

Zgodovina islama se prične leta 570 z rojstvom preroka Mohameda. Mohamed je zgodaj osiroteli otrok, ki se že v zgodnjih letih začne preživljati s trgovino. Pod svoje okrilje ga vzame vdova Hadidža, s katero se kasneje tudi poroči (Oblak idr. 1999). Preroku Mohamedu se leta 610 prikaže nadangel Gabriel, ki se je prikazal tudi Abrahamu in Jezusu, ter mu razodene njegovo poslanstvo in nauke. Mohamed najprej začne z novačenjem novih članov med svojo družino in prijatelji. S širjenjem vere se zameri »veljakom« v Medini, zato leta 622 pobegne v Meko, s tem pa se začne nova vera, imenovana islam. Mohamed leta 623 umre in tako preda oblast oziroma »kalifat« svojim naslednikom (Slovenski veliki leksikon 2007). Kmalu po prevzemu kalifata pride do notranjih nemirov. Nastaneta dve ločini, ki pa nista še uradni. Gre za podporo dvema različnima naslednikoma in za razkol med njihovimi podporniki. Islam kot enoten obstane nekje do 11. stoletja, ko se loči na šiite in sunite (Oblak idr. 1999).

Islam se dokaj hitro širi po Arabskem polotoku, saj gre za preprosto verovanje, ki ga arabska nomadska plemena, ki so dokaj neenotna pri svojem verovanju, hitro sprejmejo. Islam kot vera nima veliko zahtev od vernika, le da prizna vero (šahad) in da se drži petih stebrov

islama: molitve, dajanja miloščine, posta v ramadanu, romanja v Meko in svete vojne (džihad).²

Islamska zgodovina je, kot vse druge, prepletena z močnimi družinami in dinastijami, ki so prevzemale in zgubljale oblast, ter vse nekako prispevale svoj del k razvoju islamske vere. Ena prvih dinastij, ki je prevzela oblast, je dinastija Omajadov, ki traja od leta 661 do leta 750, ko jih z oblasti izrine dinastija Abasidov, ki ostane na oblasti vse do leta 1258, ko zadnjega abasidovskega kalifa ubijejo Mongoli, ki opustošijo deželo. Omajadi močno razširijo svoje novo kraljestvo vse od Indije na vzhodu pa do Španije na zahodu, kjer jih leta 732 ustavi Karel Martel. Omajadi izgubijo oblast leta 750, ko jih premagajo in večino pobijejo Abasidi. Le nekaj se jih izogne smrti in pobegne v Španijo, kjer poskrbijo za največje dosežke arabske kulture na evropskih tleh, ter tam držijo oblast vse do leta 1031 (Oblak idr. 1999; Slovenski veliki leksikon 2007). Abasidi utrdijo islamsko oblast ter uredijo pravni red in religiozno pravovernost. Poskrbijo pa tudi za centralno finančno upravo in oblikovanje sodstva. Uradniki so večinoma Perzijci. Leta 762 ustanovijo novo prestolnico Bagdad – prej je bil to Damask. Bagdad proti koncu 11. stoletja šteje že okoli 1.500.000 prebivalcev (Oblak idr. 1999).

V 11. stoletju Normani preženejo zadnje muslimane s Sicilije, vendar pa ostane velik delež muslimanov v Španiji, kjer se obdržijo vse do leta 1492, ko jih kristjani dokončno preženejo (Slovenski veliki leksikon 2007).

Papež Urban II se leta 1096 odloči objaviti prvi križarski pohod na Jeruzalem in osvoboditev svete dežele. Leta 1099 križarjem tudi uspe in Jeruzalem obdržijo v krščanski oblasti vse do leta 1187, ko mesto osvoji egiptovski sultan Saladin, ki ustanovi dinastijo Ajubidov. Saladin priključi egiptovski kalifat Bagdadu. Leta 1291 križarji dokončno zapustijo arabske dežele, ko pade zadnja utrdba Aka (Oblak idr. 1999; Slovenski veliki leksikon 2007). Bagdad počasi začne izgubljati vpliv, saj se trgovske poti selijo v Egipt, bagdadski kalifat pa pade pod močan vpliv turških generalov, ki močno vplivajo na lokalne kalife (Oblak idr. 1999).

Nova močna sila, ki počasi prevzema kraljestva, so Osmani (Turki), ki leta 1299 dokončno prevzamejo oblast. Kot močna in organizirana vojska začnejo leta 1360 prodirati na Balkanski polotok in s tem vstopijo na evropsko območje, ki je do tedaj večinoma pod krščansko nadvlado. Turki hitro in močno prodirajo v Evropo, kjer jih leta 1396 neuspešno poskušajo zaustaviti združena beneška, bizantinska, ogrska in križarska vojska. Bitko pri Nikopolju dobijo Turki. Ilkanid Timurlenk leta 1402 zada Turkom težak poraz, ko jih premaga v bližini Ankare (Slovenski veliki leksikon 2007). Edina neosvojljiva trdnjava, ki ostane, je Konstantinopel, ki pa končno, po uspešnem obleganju leta 1453, pade pod turško oblast. Od tedaj naprej se imenuje Istanbul (Oblak idr. 1999). Islam doživlja z Osmanskim cesarstvom

²»Človekov notranji boj za pošteno življenje se imenuje džihad. Za mnoge muslimane pomeni džihad tudi sveto dolžnost, da s svojim zglednim življenjem spreobračajo v islam. Verujejo, da bi bila svetovna islamska država rešitev za vse težave« (Religije b. l.).

ponovno združitev in širitev, predvsem na zahod. Turki pa ne gledajo le na zahod, ampak osvajajo tudi islamska kraljestva. V letih 1516 – 1517 osvojijo Sirijo, Egipt in Arabijo, leta 1520 pa pade tudi Beograd (Slovenski veliki leksikon 2007; Oblak idr. 1999). Neustavljiva želja po novih ozemljih jih žene naprej in leta 1529 oblegajo Dunaj. Ker jim prvič ni uspelo, se leta 1683 ponovno odločijo za obleganje Dunaja, vendar tudi tokrat doživijo težak poraz (Slovenski veliki leksikon 2007).

Za islamsko vero in kulturo je to zlati srednji vek. Osmansko cesarstvo na arhitekturi in umetnosti pusti močan pečat, saj njihova vladavina traja skoraj 7. stoletij. Prelomnica je tudi leto 1798, ko Napoleon I v Egiptu porazi mameluško dinastijo, ki vlada od leta 1250, končni udarec pa jim zada egiptovski kediv Mohamed Ali, ki dinastijo leta 1811 dokončno izpodrine. Konec Osmanskega cesarstva, ki je dolgo kljubovalo, se zgodi s koncem prve svetovne vojne leta 1918, ko izgubijo veliko ozemlja (Slovenski veliki leksikon 2007). Balkan razpade na veliko držav, od Osmanskega cesarstva pa ostane le današnja Turčija (Oblak idr. 1999).

2.3.2 Islamska kultura

Islam pomeni pokorščina bogu Alahu, beseda Alah pa izhaja iz arabskega »Salam«, kar pomeni mir, blaginja. Vera islam se je pojavila kot zadnja od svetovnih religij, po judovstvu in krščanstvu. Krščanstvo in islam imata veliko skupnega: na primer vera v enega boga, božanska razodetja, sodni dan, nebesa in pekel.

»Ni Boga poleg Enega Resničnega Boga Alaha in Mohammed je Božji poslanec« (Syed b. I.).

Oseba, ki veruje v to izjavo je 'musliman'. Islam je religija predvsem azijske stvarnosti. Pripadniki so Arabci, v manjšini muslimani, ki so v veliki večini suniti in šiiti. Islam ni privržen ločevanju tostranstva od onostranstva, temveč uči človeka, da je obdarjen s svobodno voljo, s katero mora ubogati božje zapovedi. Vera je navzoča v vseh vidikih javnega in zasebnega življenja muslimana (Thoraval 1998). Polmesec z zvezdo, ki kaže vernikom pravo pot, je simbol islama. Verska ustanova islama je mošeja ali džamija.

Thoraval (1998, 154) definira izraz mošeja:

Izraz mošeja označuje prostor, kjer človek poklekne pred bogom.

Zraven vsake džamije je stolp minaret, ki kliče k molitvi. Minaret je sezidan iz kamna ali opeke. Prvi minareti so se pojavili v sedmem stoletju v Siriji, sama mošeja pa ima lahko enega ali več minaretov. Na samem začetku islama naloga mošeje ni bila le svetišče, ampak tudi počivališče, zapor, zavetišče oziroma bolnica in prenočišče. Mošeja je bila tudi sedež sodstva in središče pouka, preden so v enajstem stoletju nastale madrase (Thoraval 1998).

Madrasa je bila univerzitetna šola muslimanskega prava in teologije. Danes pojem madrasa označuje predvsem sodobne srednje šole.

Sveta knjiga islama se imenuje Koran. Sveto knjigo je Alah neposredno razodel Mohamedu. Thoraval (1998, 115) pojasni pojem Korana:

Koran je temeljni vir verskega zakona, ki obsega vse človeško početje. Osrednji poudarek Korana je čaščenje edinosti boga, njegovih dejanj in potrebne pokorščine njegovi volji ter Mohammedovega preroškega poslanstva.

Mohamed je prerok, rojen okoli 570. leta našega štetja.

»Mohamed je oznanjevalec, ki ga je izbral Alah, da bi posređoval ljudem svoje razodetje in dokončno zapečatil sporočilo Abrahama« (Thoraval 1998, 150).

Abraham je v Svetem pismu omenjen kot božji prijatelj, velja pa za predhodnika islama (Thoraval 1998).

Muslimani sprejemajo/dojemajo Mohameda kot navadnega človeka. Je zadnji v vrsti čaščenih semitskih prerokov, kot so Salamon, Mojzes, David ali Jezus Kristus. Po izročilu naj bi se koransko razodetje zgodilo v neki votlini pri Meki, ko ga je med njegovim običajnim premišljevanjem obiskal nadangel Gabrijel in mu naročil, naj bere. Med številnimi obiski mu je narekoval vrstice svete knjige v arabščini. Prva oseba, ki se je spreobrnila v islam, je bila Mohamedova žena Hadidža (Veraislam b. l.). Zaradi oznanjevanja edinega in pravega boga si je pridobil vse več nasprotnikov med bogatimi trgovci, zato je leta 622, kot smo že omenili, moral rešiti sebe in svoje privržence z begom v današnjo Medino, ki je 400 kilometrov severno oddaljena od Meke (Oblak idr. 1999). Izelitev je označil začetek muslimanskega koledarja. Dolga leta se je boril z nasprotniki iz Meke, leta 624 je zmagal v bitki pri Badru. Muslimani so takrat prvič izpeljali tridnevno romanje v Meko, tri leta pozneje so to ponovili skupaj z Mohamedom, ki je jezdil svojo bajeslovno belo kamelo. Ukazal je pobiti 300 malikov (kraljev).

Leta 631 se Mohamed ni udeležil romanja. Tistega leta je prek svojega zeta Alija prepovedal mnogoboštvo in vsem nevernikom dostop do svetih krajev v Meki. Leta 632 je vodil poslovilno romanje. Umrl je v rokah svoje najljubše žene Ajše, ki je bila ena od njegovih devetih žena. Mohamed je predpisal, da ima lahko vsak mož največ štiri žene, sam pa se je oženil devetkrat, vendar so te bile vdove ubitih v boju (Thoraval 1998).

Načini s katerimi muslimani molijo in častijo boga (Syed b. l.):

- pripogibanje in klečanje na tleh;
- recitiranje med petimi dnevnimi molitvami, čemur lahko rečemo Gospodova molitev muslimanov;
- molitev od zore do mraka;
- nudenje molitev ob določenih urah dneva;
- rotenje z dvignjenimi rokami;
- obredno umivanje pred poklanjanjem molitve;

- sezuvanje čevljev pri vstopu na mesto molitve;
- na božji tempelj se je Mohamed obračal kot na 'hišo molitve';
- sledenje lunarnemu koledarju;
- post je oblika čaščenja v islamu. Za muslimane se je obvezno postiti en cel mesec (Ramadan) v letu kot naloga prebujanja in obnavljanja zavedanja dejanj in pravičnosti;
- dobrodelnost je še eno obvezno dejanje čaščenja v islamu, ki se mu reče 'zakat';³
- romanje.

Med romanjem muslimani obredno pijejo vodo iz vodnjaka Zamzam. Muslimani molijo ob zori, opoldne, popoldne, ob sončnem zahodu in ko pade noč.

Nekaj islamskih običajev (Syed b. l.) :

- muslimani ne jedo svinjine. Biblija prepoveduje hranjenje s svinjino. Muslimani ne jedo meso od živali, ki je bila najdena mrtva, ali od živali, ki so jo raztrgale druge živali;
- muslimani se vzdržujejo pred vlačugarstvom in alkoholom;
- prepovedano jim je sodelovati pri obrestih (zanimanje za tuj denar);
- muslimanski moški so obrezani. Jezus sam je bil obrezan in prav tako so bili Abraham in vsi izraelski poslanci ter verni Židje;
- pravila oblačenja za ženske: od muslimanke je zaželeno, da se oblači spodobno. Glede na Novo zavezo, ženska, ki si ne pokrije glave med javnim čaščenjem, velja za nečastno. V Bibliji velja še en islamski predpis: ženska naj ne nosi moške obleke in moški naj si ne oblači ženskih oblačil;
- muslimani se pozdravljajo z besedami: »Es-selamualejkum«, kar pomeni »naj bo mir s tabo«;
- muslimani pogosto uporabljajo frazo »InshAllah!«, kar pomeni »z Božjo voljo« ali »po Božji volji«.

Verske praznike v Islamu se slavi po predislamskem koledarju(Thoraval 1998):

- praznik žrtvovanja (v spomin na žrtev Abrahama);
- mali praznik ali praznik pretrganja posta (trije dnevi praznovanja, ki označujejo konec ramadanskega posta);
- ašura – praznovanje 10. muharama – zaznamuje pričetek novega leta (muharam je prvi mesec muslimanskega koledarja);
- praznik prerokovega rojstva, ki se praznuje v začetku pomladi.

³Zakat je temelj islamskega finančnega sistema in ekonomije. Dobesedni prevod besede »zakat« pomeni očiščenje. Dejansko pomeni nek prispevek za revne, ki se kot nekakšen davek pobira od bogatejših muslimanov, in se v večini razdeli med revnejše prebivalce družbe (Metwally 1997).

3 ISLAMSKO BANČNIŠTVO

Islamsko bančništvo je bančništvo, ki temelji na predpisih islamskega prava (šeriatsko pravo). Islamsko pravo izvira iz muslimanske svete knjige – Korana. »Koran je sveta knjiga islama; predstavlja duhovno kontinuiteto prejšnjih razodetij vere in prenaša univerzalno monoteistično izročilo. Koran sestavljajo ajeti (znamenja, dokazi), ki jih je prejemal prerok Mohamed [...]« (Slovenski veliki leksikon 2007).

V Koranu je zapisano, da »[...] dejansko vsa lastnina pripada Bogu, vendar pa je Bog dal človeškim bitjem pravico do zasebne lastnine, vse dokler se ljudje zavedajo, da je to Njegovo zaupanje« (Nasr 2007).

3.1 Islamski ekonomski sistem

Islamski ekonomski sistem je sestavljen iz pomembnih načel in elementov (Nik 2002):

- *Alah je stvaritelj vsega*. Človeštvu je dal svoje bogastvo na razpolago, da pošteno in v svoje dobro upravlja z njim;
- *muslimani vseh ras, kultur in barv*, ki jih družijo bratska vez, morajo delovati skupaj, da povečajo kvaliteto življenja vseh bratov islama, da vsi brez izkoriščanja prispevajo k družbi in ekonomiji;
- *ker islam spodbuja socialne ekonomske odnose* z nemuslimani, islamski ekonomski sistem predvideva tudi varovanje muslimanskih interesov;
- *vsak človek mora težiti k temu*, da si ustvari ekonomsko varnost in samozadostnost prihodka v okviru islamskih moralnih vrednot in norm;
- *ekonomija* je zgrajena na močnih temeljih za vse člane skupnosti;
- *velika ekonomska svoboda* je dana posameznikom, ki pa so še vedno dolžni spoštovati islamske norme in načela splošne dobrobiti skupnosti;
- nazadnje naj *visok standard* islamske morale prevladuje v vseh ekonomskih aktivnostih.

Glavni cilji islamskega ekonomskega sistema so (Nik 2002):

- Zagotoviti pošteno in enakovredno porazdelitev sredstev za sledeče namene:
 - noben posameznik ali skupnost ne sme biti prikrajšan za osnovne življenjske nujnosti,
 - bogastvo ne sme biti skoncentrirano v rokah posameznikov,
 - bogastvo se ne zapušča, ampak se ga čim bolj produktivno uporablja.
- Doseganje razvoja, ki ima vedno ugodno razmerje med materialnim in duhovnim ter ugodno razmerje med ekonomskimi in socialnimi cilji.
- Nuditi enake možnosti za vse, da lahko zaslužijo pošten prihodek, da lahko zaslužijo za nabavo materialnega in da lahko individualno dosežejo svoj polni potencial. Pravica

posameznika, da aktivno sodeluje v ekonomiji in si zasluži poštene dohodke, je v islamu izrednega pomena.

- Da uveljavi socialne, moralne in duhovne meje pri proizvodnji kot eni glavnih ekonomskih aktivnostih. Tako islam omejuje proizvodnjo le na dobrine in storitve, ki imajo očitni pozitiven efekt na posameznika in družbo.
- Da zagotovi, da muslimani delujejo v vseh ekonomskih segmentih z namenom pridobiti Allahov blagoslov in tako v popolnosti služiti človeštvu.

Če primerjamo kapitalistični in socialistični sistem z islamskim ekonomskim sistemom, pridemo do zaključka, da je islamski ekonomski sistem sestavljen iz pozitivnih elementov prvih dveh sistemov. Kot kapitalizem, islamski sistem dovoljuje znatno ekonomsko svobodo posameznika. Tako lahko rečemo, da podpira in spodbuja privatno podjetništvo in zasebno lastnino v okviru moralnih vrednot in etičnosti, skladnimi z islamom. Ena pomembnih razlik je ta, da ne dovoljuje popolne svobode, saj je svoboda pogojena z upravljanjem podjetij na način, da so kar se da družbeno odgovorna. Podobnosti s socialističnim ekonomskim sistemom pa ležijo v praksi, da ekonomija služi za pravično razdelitev sredstev v skupnost in skrbi za socialno politiko. Čeprav sta si ta dva sistema socialno gledano zelo podobna, pa islamski ekonomski sistem ne temelji na državni lasti podjetij, ampak na zasebni (Nik 2002).

Za uspešno poslovanje v okviru islamske ekonomije morajo poslovneži, ki poslujejo na globalni ravni vedno v svoj način vodenja vpeljati osnovna načela poštenja in družbene odgovornosti ter poslovanja v dobrobit skupnosti (Nik 2002).

Islam ne prepozna samo potrebe po poslovanju, ampak jo celo spodbuja kot sredstvo za doseg boljšega socialnega in ekonomskega standarda. Podpira svobodno trgovanje in tržno gospodarstvo, saj je le-to najuspešnejši način doseganja blaginje (Nik 2002).

Medtem ko zahodna družba navaja, da je zaščita potrošnika njen izum, pa zgodovinski viri pravijo, da je to praksa preroka Mohameda in je del stroge politike islamskega podjetništva. Tako morajo biti islamski poslovneži čim bolj pošteni do svojih kupcev in uporabnikov (Nik 2002).

Tržno gospodarstvo je tako pomembno v islamu, da je celo določanje cen državnih organov, razen v izjemnih primerih, prepovedano (Nik 2002).

3.1.1 Spoštovanje pravic v islamu

Pravičnost je zelo spoštovana v islamu. Vsi ljudje se rodijo enaki, ni razlik v narodnosti, socialnem in ekonomskem statusu. Vsako ločevanje in diskriminacija je v očeh islama odvrtna. Vsi imajo iste pravice in celo najrevnejši lahko sedijo med molitvijo v prvi vrsti ali zraven bogataša, razlik ni. Socialna pravica je toliko močnejša zaradi koncepta, da so vsi muslimani bratje in naj ne bi škodovali eden drugemu, temveč si pomagali. Islam zapoveduje, da morajo za blaginjo socialna in ekonomska pravica hoditi z roko v roki (Nik 2002).

V islamu ekonomska pravičnost pomeni (Nik 2002):

- reven človek si zasluži isto količino ekonomske svobode kot bogat, lahko se odloči, ali bo delal zase ali za druge;
- vsi dobijo pravično nagrado za svoj ekonomski doprinos skupnosti, ne glede na to, ali dela zase ali za druge;
- vsi imajo pravico do osnovnega materialnega udobja; po tej tezi je vsak rojen s sposobnostjo, da si zasluži prihodek;
- velika razlika po dohodku je kontradiktorna;
- ekonomsko izkoriščanje je nedopustno.

Islam da velik poudarek na socialni in ekonomski pravičnosti, kar naredi njihov ekonomski sistem popolnoma edinstven. Islam pojmuje poslovanje kot neprecenljivo za človeštvo. Do določene mere ima tudi zahodni svet isto mišljenje, toda ne v celoti, ampak samo delno. V islamu mora vsak musliman delati v dobro drugih ljudi, kar ponovno potrjuje, da socialno-ekonomska politika vsakega muslimana odraža njegov odnos do Alaha (Nik 2002).

3.1.2 Zakaj je poslovanje v islamu bistvenega pomena

Družba oziroma država, ki ne izpolnjuje ekonomskih zahtev skupnosti, ostaja nerazvita in je na dobri poti k revščini. Vera in poslovanje se v islamu zelo prepletata, saj je že prerok Mohamed ugotovil, da 90% Alahove nagrade pride iz trgovanja. To pomeni, da država, ki slabo posluje, vpliva na temelje islamske družbe, ki temelji ravno na poslovanju. Zaradi tega je že Mohamed vpeljal trgovino kot osnovno obliko za dosego družbene blaginje. Poštenost bančnega sistema je že od začetka zelo pomembna, lažji dostop do kapitala pa je esencialnega pomena za hitrejši in neoviran razvoj ekonomije. Ena od slabosti pa je ta, da je posledično zaradi visokih moralnih in etičnih načel ter pomembnosti vere v ekonomiji postal islamski svet izrinjen iz globalne trgovine. Doprinos islamskih držav ekonomskemu razvoju je izredno majhen, doprinos visokim tehnologijam in panogam, kjer je investiranje v razvoj pomembnega pomena, pa praktično ni (Nik 2002).

Nekaj islamskih držav pa je le postalo bajno bogatih, ampak le zaradi velikih nahajališč nafte in plina, ki je pogonsko sredstvo svetovnega gospodarstva. Toda še vedno tujci in ne-

muslimani vodijo črpanja in distribucijo naftnih derivatov po svetu. Problem ekonomije pa bo nastal, ko bo zmanjkalo naravnih najdišč, ko bodo ta izčrpana, saj bo takrat islamski svet brez industrijske panoge, ki bi premikala ekonomijo in skrbela za ekonomski razvoj. Zato je veliko muslimanov, ki živijo v državah brez nahajališč nafte ki živijo že sedaj v revščini, žrtev represije in preganjanja. V državah z visoko stopnjo represije prihaja do nasilnih vstaj proti represivni oblasti, saj skupnost živi na robu preživetja. Nastane vprašanje, zakaj potem muslimani, katerih vera spodbuja trgovino in poslovanje, vedno bolj nazadujejo v primerjavi z nemuslimanskimi deželami. Eden od razlogov je ta, ker islamska vera odvrača kopičenje bogastva, zato so velika podjetja neskladna z njihovim verovanjem. Drugi razlog je tudi to, ker muslimani živijo preprosto, ne potrebujejo vseh vrst storitev in produktov, ki nudijo (včasih nepotrebno) udobje. Islam pa tudi preveč omejuje poslovanje, kar botruje temu, da islamska podjetja in podjetniki niso konkurenčni zahodu. Ker veliki poslovni projekti zahtevajo velika posojila in je tradicionalno posojilo vezano na obresti, veliko muslimanov zavrača izposojilo denarja, saj so v proces vpletene obresti, kar je v nasprotju z njihovo vero. Celotno sedaj je islamsko bančništvo kot tako v celoti omogočeno samo v Maleziji in še nekaterih drugih muslimanskih državah. Splošno prepričanje, da je poslovanje zakonita kraja, odvrača veliko vernih muslimanov od udeležbe v poslovanju. Prepričani so namreč, da bi težko ostali pošteni in v skladu z vero v poslovnem svetu sedanosti. Ni dovolj, da se muslimani vključijo v poslovni svet, pomembno je, da začnejo veliko vlagati in razvijati različne vire podjetništva, ena najpomembnejših pa je seveda visoka tehnologija (Nik 2002).

Pridemo do zaključka, da mora biti sodoben musliman pobožen, uspešen, pošten, produktiven in miroljuben, da uspe v poslovnem svetu sedanosti ter ne pozabi duhovnega nasledstva prejšnjih rodov (Nik 2002).

3.2 Šeriatsko pravo

»Islamsko versko pravo se imenuje šeriat, kar pomeni jasna, ravna pot. Vira za šeriat sta Koran in suna. To pravo daje izčrpna navodila za osebno življenje in za vodenje države« (Religije b. l.).

3.2.1 Šarija

Suna pomeniti tisto, kar je prerok Mohamed rekel, naredil, tisto, s čimer se je strinjal ali pa ne. Šarija, ki je božanski zakon, vzpostavlja najvišje možne standarde pravice in človeškega obnašanja. Zahteva absolutno pravičnost tako v poslovanju kot tudi v medsebojnih odnosih (Nik 2002).

Nasr (2007, 83) podrobno opisuje življenje muslimana, ki temelji na Šariji. Šarija razdeljuje vsa dejanja na pet kategorij:

- dejanja, ki so obvezna (primer: dnevne molitve);
- dejanja, ki so priporočena (primer: dajanje denarja ubogim);
- dejanja, do katerih je Božji zakon brezbrizen (primer: vrsta zelenjave, ki jo zaužije posameznik);
- dejanja, ki so vredna graje oziroma gnusa (primer: ločitev);
- dejanja, ki so prepovedana (primer: umor, prešuštvo, prehrambene prepovedi: pitje alkohola ali pa uživanje svinjine).

Mohamed je bil najboljši razlagalec pomena Božjih besed. Veljal je za sodnika islamske družbe vse do osmega in devetega stoletja, ko so se pojavili ustanovitelji velikih šol prava, ki veljajo še danes in po katerih se imenujejo znamenite šole – naliki, hanafi, shafi'i in hanbali. Tem šolam danes sledi velika večina sunitov. Pravna šola šiitov pa se imenuje ja'fari, vendar se šoli ne razlikujeta veliko, saj izvirata iz istega Zakona (Nasr 2007).

Nasr (2007, 115) pojasni pojem Šarije:

Šarijo sestavljajo nespremenljivi principi, vendar pa vsebuje tudi možnost rasti in aplikacije na kakršnokoli situacijo, s katero se sreča musliman. Vendarle pa moramo spomniti, da po islamu zakon ni od človeka ustvarjeni sistem. Zakon je Božjega izvora in mora oblikovati družbo po svojih pravilih, in ne obratno.

Muslimani so vedno spodbujali vključitev v trgovino za splošno ekonomsko blaginjo. Toda vedno so se morali v trgovanje vključevati v skladu z islamskim pravom (Tahir in Brimble 2011).

Namen šeriatskega prava je bil vedno vzpostaviti socialno varnost, lastninsko pravico in pravico do nasledstva. Socialno-ekonomski razvojni cilji so v šeriatskem pravu pomembni za funkcijo socialne blaginje (Alam Choudhury in Hussain 2005).

Izpolnjevanje obveznosti med osebami je v islamu zelo pomembno. Zahodna ideja o pogodbah je, da je to obvezujoč dokument, medtem ko v islamskem pravu polagajo na to večjo težo, ker v kontekstu islamskega prava je dogovor enak obvezi. Zato morajo zahodna podjetja, ki trgujejo z islamskimi mednarodnimi podjetji, vedno paziti, da spremljajo in se držijo vseh dogovorov (Cerimagic 2010).

3.2.2 *Izvor islamskega prava*

Muslimanski učenjaki se soglasno strinjajo, da se pri pregledu vsake nove stvari ali novega dogodka, ki nima nobenega pravila ali pravne vrednosti, sklicujejo na primarne določbe islamskega prava. To so Koran in sune, ki vključujejo Mohamedove besede, dela in odobritve. V primeru, da ni ustreznega pravila iz Korana ali pa sune, ki sta dva nedvomna vira, se učenjaki po navadi naknadno sklicujejo na druge sekundarne oziroma zanesljive pravne vire, ki so (Ismail in Tohirin 2010):

- *Ijma'* – soglasje širše javnosti;
- *Qiyas* – sklepanje po podobnosti;
- *Maslahahmursalalah* ali *Istislah* – utemeljitev z vidika javnega interesa;
- *Istihsan* – prednost;
- *Urf* – običaji ali običajna praksa;
- *Sad dal-dhara'i* – blokiranje sredstev.

Torej, če sodnik hoče vedeti status ali pa pravno podlago posamezne zadeve, se mora najprej sklicevati na primarne vire, torej Koran in sune, in šele nato na sekundarne vire, ki so navedeni zgoraj (Ismail in Tohirin 2010).

3.3 **Značilnosti islamskega bančništva**

Islamske banke, ki so nastajajoč bančni sistem, imajo določene lastnosti, ki temeljijo na načelih in pravilih islamskega prava. Glavna določila, ki so vezana na poslovanje v bančništvu, so (Tlemsani 2010):

- prepoved poslov, ki temeljijo na oderuštvi (riba);
- človek, ki naj bi bil pooblaščenec Boga, bi si moral z vsemi svojimi zmožnostmi prizadevati, da vlaga v sklade in razvoj državnih sredstev na tak način, da končen rezultat služi skupnosti;
- bogastvo bi moralo biti usmerjeno v »halal« – (versko dovoljene) načine, od katerih bi imel koristi vsak posameznik. Ne sme biti porabljeno z motivom izkoriščanja ali pa na versko prepovedane načine ter ne v škodo skupnosti ali posameznikov;
- poraba mora biti racionalna, ekonomična in ne sme biti potratna;
- skladov se ne sme uporabljati za monopoliziranje sredstev, pripomočkov ali potreb skupnosti;

- z denarjem se ne sme ravnati kot z udobnostjo, temveč kot z mero vrednosti, ki se lahko uporabi kot premoženje, s katerim se zapolni potrebe skupnosti;
- fiksen strošek na kapital je nepravičen, če rezultat investiranega izposojenega denarja ni zanesljiv;
- »denar dela denar« – to je v nasprotju z islamskim pravom; bogastvo mora biti pridobljeno na legitimen način in mora biti povezano z nekim konkretnim poslom.

Glavna značilnost islamskega bančništva pa je prepoved obresti. V muslimanski sveti knjigi – Koranu je nekaj verzov, namenjenih ravno tej prepovedi (Majaron 2004).

»Ti, ki pobirajo obresti, bodo stali pred Gospodom, kakor ta, ki ga je satan z dotikom obnorel. Govorili so namreč: »Obresti spadajo k trgovanju.« Gospod pa je dovolil trgovino in prepovedal obresti. Kdor sliši gospodov nauk in se spreobrne, naj obdrži, kar si je dotlej prislužil, Gospod pa bo njegov sodnik. Kdor se znova vrne k takšnemu poslu, bo prebival v večnem ognju – za vedno bo ostal v njem.«

(2:275)

»Bog zmanjšuje obresti in povečuje miloščino. On ne ljubi nobenega nevernika, nobenega razvratneža.«

(2:276)

»O, verniki! Boga se bojte in se odrecite ostanku obresti, če ste pravi verniki!«

»Če ne storite tako, vam Gospod in njegov poslanec napovedujeta vojno! Če pa se skesate, vam bo ostala glavnica vašega imetja. Nikogar ne boste oškodovali in tudi sami ne boste oškodovani.«

(2:27–279)

»O, verniki! Ne bodite brezsrčni oderuhi in bojte se Boga, da boste rešeni!«

(3:130)

»Denar, ki ga hočete pomnožiti z denarjem drugih ljudi, se pri Gospodu ne bo pomnožil. Toda miloščina, ki jo delite, da bi se prikupili Gospodu, se bo pomnožila.«

(30:39)

Islamsko pravo prepoveduje investiranje v podjetja, ki izdelujejo orožje, trgujejo s svinjskim mesom, podjetja, ki prodajajo alkohol ali tobak, in podjetja, ki se ukvarjajo z igrami na srečo. Toda v določenih primerih se obrestim ni mogoče izogniti. V takšnih primerih le-te namenijo v dobrodelne dejavnosti (Dnevnik b. l.).

3.3.1 Kaj je islamsko bančništvo?

Islamsko bančništvo je nastalo v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja kot nekakšna obrt v kolibah v nekaterih arabskih državah (Ahmed 2010). Od takrat dalje raste na vseh področjih. Veliko avtorjev skuša analizirati temeljne razlike med islamskim in tradicionalnim zahodnim bančništvom. Njihove trditve so predvsem to, da islamske banke skušajo ustvariti pravično in uravnoteženo družbo, kot je predpisano v islamskem ekonomskem sistemu. Od zahodnega bančništva se razlikujejo predvsem v navideznem sporazumu s šeriatskim pravom. Vsi finančni instrumenti pa temeljijo na le-tem (Ahmed 2010).

Glavne značilnosti islamskega bančništva so (Ahmed 2010):

- prepoved obresti,
- delitev dobička,
- tveganje,
- odsotnost obresti pri vsakršnem posojanju.

Islamski finančni sistem se odločilno zanaša na tri tipe posameznikov (Ahmed 2010):

- *finančni strokovnjaki*, ki poznajo tradicionalne finančne proizvode kot tudi podobne »islamske« proizvode v različnih muslimanskih skupnostih po svetu;
- *islamski pravniki*, ki pomagajo islamskim finančnim dobaviteljem poiskati prejšnje finančne postopke v klasičnih zapisih, na katerih se lahko gradijo sodobne podobnosti tradicionalnih finančnih produktov;
- *odvetniki*, ki tema dvema skupinama pomagajo pri strukturiranju islamskih analognih finančnih produktov ob zagotavljanju njihove skladnosti z vsemi veljavnimi in ustreznimi pravnimi in regulativnimi omejitvami.

Islamski finančni sistem je uspešen v iskanju ravnotežja finančnih sestavin z bistvenimi islamskimi načeli. Najpomembnejša značilnost prakticiranja islamskega bančništva je nek sporazum z verskimi prepričanji. Ta sporazum se odraža v različnih operacijah, proizvodih in v zagotavljanju finančnih storitev (Ahmed 2010).

Načini delovanja v islamskem finančnem sistemu

V tem podpoglavju bom na kratko predstavila načine delovanja, nekatere pa bom potem podrobneje predstavila v poglavju o finančnih pogodbah (Ahmed 2010).

- *Posojila za fizične in pravne osebe:* Razumevanje prepovedi obresti, ki temelji na pravnih načelih, predlaga, da mora islamski finančni sistem temeljiti na dobičku, kar pomeni, da nekdo ne more zbirati ali pa plačevati obresti na izposojenem denarju, kakor to počnejo v zahodnem bančništvu. Zato muslimani poslujejo na način, da zavarujejo posojila, in to na takšen način, da financirajo nakup nepremičnin, vozil, poslovne opreme. Pod takšne oblike štejemo »Murabaha«, »Musharaka« in »Tawarruq«.
- *Poslovne in vladne obveznice:* Ko so jih v osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja uvedli, niso doživeli ravno veliko uspeha. Nekatere so temeljile na delitvi dobička in izgube, druge pa so zagotavljale glavnico, vendar brez fiksne stopnje donosa. Takoj, ko je bila varnost najema popolnoma razumljena, se je veliko število poslovnih in vladnih obveznic prestrukturiralo v vrednostne papirje z zavarovanjem, ki se jih lahko najame – pod arabskim imenom znane kot »Sukuk al-Ijara«.
- *Posredniške investicije:* Ko je prišlo do investiranja v podjetja, je bilo takoj videti, zakaj se islamski vlagatelji izogibajo podjetij, ki izdelujejo proizvode, ki so prepovedani za muslimane (npr. pivo ali pa izdelki iz svinjine), in pa tistih, ki so jih prepovedali islamski pravniki (npr. podjetja, ki proizvajajo orožje). Večina podjetij ima presežno likvidnost – v tem primeru služijo na obrestih ali pa uporabljajo finančne vzvode – tu pa plačujejo obresti. Islamski pravniki so se odločili sklicevati na potrebe (vsi lastniški vrednostni papirji na tem svetu, med katerimi bi lahko izbirali, bi bili premajhen izbor, če bi izključili vsa podjetja, ki plačujejo ali pa prejemajo obresti). Odločili so se, da naložijo tri finančna pravila:
 - izključiti podjetja, katerih del terjatev predstavlja večji del njihovega premoženja;
 - izključiti podjetja, ki so preveč zadolžena;
 - izključiti podjetja, ki prejemajo preveč obresti.
- *Zavarovanja:* Velika večina islamskih pravnikov je uporabo in investiranje v zavarovalniška podjetja označila kot nedopustno dejanje, ki ni v skladu z islamsko pravno zakonodajo. Ta prepoved temelji na dveh pogledih:
 - »varnost« in »zavarovanje« v islamski pravni zakonodaji sama po sebi nista gledana kot predmet prodaje. Islamski pravniki so sklepali, da je odnos zavarovanec – zavarovalnica podoben kockanju (igranju na srečo), pri čemer zavarovanec kot kupec plača periodično premijo kot ceno, vendar lahko dobi (ali pa tudi ne) predmet prodaje ali pa nadomestilo v primeru izgube, kar je seveda odvisno od sreče;
 - drugi pogled islamskih pravnikov pa temelji na dejstvu, da zavarovalniška podjetja skušajo svoj dobiček skoncentrirati na listine, ki temeljijo na obrestih, kot na primer vladne obveznice ali pa na hipotekarno zavarovane vrednostne papirje.

- *Bančni depoziti in varnost fiksnih dohodkov:* V islamskem svetu lahko islamske banke sprejmejo samo zanesljive depozite, za katere ne morejo plačati obresti, ker se le-te smatrajo kot oderuštvo. Po drugi strani pa lahko prejmejo denar od »investicijskega računa«, v katerega lahko vlagajo v imenu imetnikov računov, in od tega delijo profit ali pa izgubo. To povzroča moralni in pa tudi pravni problem v zvezi z varnostjo imetnikov investicijskih računov, ki niso niti zaščiteni kot upniki niti kot delničarji z zastopanjem v upravnih odborih. Poskusi pomembnih pravnih organov, da bi upravičili obrestovalne depozite, so bili odločno zavrženi s strani skoraj vseh islamskih pravnikov, zlasti od tistih, v katerih stranke islamskih bank vidijo vodstvo.

Načela islamskega finančnega sistema

Islamska verovanja so prisotna v vseh vidikih muslimanskega življenja, ki temeljijo na njihovi veri in odnosih med človekom in bogom ter med ljudmi samimi. Določajo njihov moralen odnos in obnašanje kot tudi vsakodnevna opravila. Islamsko pravo vodi vsa ekonomska in socialna dejanja muslimanov (Ahmed 2010).

Model islamskega ekonomskega sistema, kot ga poznamo danes, se je razvijal skozi čas na temeljih šeriatskega prava. Zgradba islamskega finančnega sistema, kot ga poznamo danes, izhaja iz načel, ki so se razvila znotraj tega modela (Ahmed 2010):

- *islamski ekonomski sistem temelji na pravičnosti.* To se odraža v zahtevi, da vsi, ki so udeleženi v poslu, izvedejo odločitve premišljeno, brez zavajanj in prevar;
- *islam spodbuja in podpira* pravico posameznikov, da lahko kupijo stvari za svojo lastno blaginjo, vendar strogo določa, katere trgovske aktivnosti so dovoljene (*halal*) in katere ne (*haram*), na primer posli, ki vključujejo alkohol, produkte iz svinjskega mesa, igre na srečo, vsi posli, ki vključujejo orožje ter druge številne aktivnosti, niso dovoljene;
- *Šarija upravlja z ekonomskimi aktivnostmi muslimanov.* Eden ključnih predpisov Šarije je prepoved obresti (*riba*), ki jih smatrajo za oderuštvo. V tradicionalnem zahodnem bančnem sistemu se tudi izmenjujejo plačila v obliki obresti. Šeriatski učenjaki to prakso smatrajo kot eno vrsto »*ribe*«, kar pomeni, da je tudi pri nas zaračunavanje obresti nek način oderuštva. Moderno islamsko bančništvo je razvilo mehanizme, ki dovolijo prihodke od obresti zamenjati z denarnimi tokovi iz produktivnih virov, npr. iz prihodkov premoženjskih investicijskih dejavnosti. To vključuje dobiček iz trgovanja z nepremičninami in denarne tokove iz uživanja pravic do uporabe sredstev, na primer iz prihodkov od najemnin.

3.3.2 Obresti

Kaj so obresti?

Obresti so kot nekakšna članarina, ki jo posojilodajalec zaračuna posojilojemalcu za uporabo izposojenega denarja, in je po navadi izražena v letnem odstotku. Ta odstotek je odvisen od časa, vrednosti denarja, kredita, tveganja posojilojemalca ter od inflacije (Zakir Hossain 2009).

V arabskem jeziku obrestim, ki pravzaprav niso obresti, rečejo »riba«. Prevodov besede *riba* je veliko, vendar so vsi večinoma neustrezni. Beseda *riba* pomeni povečati. Je kot nekaj presežek ali prirastek na prvotno ceno blaga ali storitve (Islamicbanker b. l.). Z islamskega vidika obresti pomenijo lahek dobiček brez menjave (Zakir Hossain 2009).

Prepoved obresti v islamu

Da so obresti prepovedane, je to jasno zapisano v islamski sveti knjigi Koranu in v prerokovih Sunah. V Koranu lahko najdemo kar nekaj verzov kjer, Alah govori o obrestih. V vseh teh verzih striktno pove, da so zaslužki, ki temeljijo na obrestih, nezakoniti in kaznivi. Vsakršna oblika obresti je v islamu prepovedana.

Prav tako so obresti prepovedane v krščanstvu in judovstvu, kar je tudi jasno zapisano v Svetem pismu (Biblija b. l.).

»Če posodiš denar mojemu ljudstvu, ubožcu zraven sebe, mu ne bodi kakor oderuh, ne nalagaj mu obresti!«

(Mojzes 22,24)

»Ne jemlji od njega obresti in ga ne odiraj, temveč boj se svojega Boga, da bo tvoj brat mogel živeti poleg tebe!«

(Mojzes 26,36)

»Ne jemlji obresti od svojega brata: obresti za denar, obresti za hrano, obresti za kakršnokoli reč, ki se posoja na obresti!«

(Mojzes 23,20)

Tudi v zgodovini so na obresti gledali zelo negativno. Grški filozofi so obsojali služenje na račun obresti, tudi v rimskem imperiju so prepovedali zaračunavanje le-teh. Smatrali so jih kot velik greh (Zakir Hossain 2009).

Obresti so škodljive

Obresti imajo zelo negativen učinek na družbo, ekonomijo in tudi na moralo. Z ekonomskega vidika za prepoved obresti Zakir Hossain (2009, 245) predstavi nekaj teh učinkov:

- *ljudje zaslužijo denar od obresti brez kakršnegakoli truda.* Če varčuje v banki, dobi določen znesek obresti glede na fiksen procent obresti brez truda. Torej to je nedvomno ekonomsko izkoriščanje.
- *služenje denarja od obresti naredi človeka nenaklonjenega delu.* Tako izgubi motivacijo, da bi služil denar z delom. Posledično ljudje izgubijo interes za agrikulturo, industrijo, trgovanje... To vpliva na celotno dobrobit družbe.
- *ljudje bi bili zainteresirani za odprtje svojega lastnega podjetja, družbe,* če ne bi imeli široke ponudbe finančnih ustanov, ki ponujajo posojila z obrestmi. Če ne bi imeli tega, bi jih to prisililo v povečanje svojega kapitala in tako tudi v širitev svojega poslovanja. Na takšen način bi se lahko zmanjšala stopnja brezposelnosti in posledično bi vse skupaj imelo pozitiven učinek na celotno družbo.
- *najpogosteje celotna država »propade« zaradi bančništva, ki temelji na obrestih.* Če nekdo vzame kredit, da bi zagnal svoje podjetje, in na koncu bankrotira, vsa tisti kredit bremeni celotno družbo, ker je banka družbena lastnina.
- *široko ponudbo finančnih ustanov izkoriščajo posebneži,* ki si sposodijo milijonske vsote z namenom, da bi zagnali poslovno idejo, v resnici pa denar porabijo za svoje lastne potrebe, in nimajo namena tega denarja nekako vrniti finančni ustanovi v določenem času. Zaradi tega se dolg povečuje in posledično je celotna država finančno prizadeta.

Socialno škodo zaradi obresti vidimo predvsem v tem, ko bogati postajajo še bogatejši in revni še revnejši. V primeru posojil si denar revni izposojajo od bogatih. Tako bogati dobijo še eno področje, kjer lahko z obrestmi služijo še več denarja. Tako družbena raznolikost in razredne razlike še naprej naraščajo (Zakir Hossain 2009).

Moralno škodo pa predstavlja problem, ko v finančni sistem z obrestmi ne moremo uvesti sistema brez obresti, ker nihče noče posojati denarja brez obresti. Posledično prijaznost, naklonjenost, ljubezen, prijateljski odnosi in mentaliteta, da bi pomagali drugim, izgine (Zakir Hossain 2009).

Obstajajo pa tudi drugi razlogi, ki dokazujejo, da so obresti slab sistem za ljudi in družbo kot celoto (Zakir Hossain 2009):

- vzame občutek za bolečino človeka. Raje kot da bi pomagali revnim in tistim, ki so potrebni pomoči, hočejo ljudje iz tega ustvariti bogastvo;
- odnos do obresti ovira državno ekonomijo, ko ljudje nočejo investirati svojega denarja in ga rajši povečujejo v bankah. To uniči podjetnikov čut za vlaganje in tveganje z naložbami;

- v današnjem času so posojila pomemben del našega življenja. Vendar je to v resnici slab sistem, ki zaslužni človeka. Če hoče kdo razširiti svoje sposobnosti, troši posojila in tako začne živeti v krogu služenja in plačevanja dolgov za vse, kar ima v lasti;
- zahodni ekonomski sistemi, ki doživljajo inflacijo zaradi posojil, so farsa. Kadarkoli se lahko zruši, ker nihče nima pravega denarja. Kolaps mednarodne borze je posledica povečanega števila kreditov.

Glede na vse te razloge, ki so navedeni tukaj, ima islamski svet svoj zaključek. Njihov bog Alah za človeštvo prepoveduje samo tiste stvari, ki naredijo več škode kot koristi. Zato so mnenja, da je njihova odgovornost, da se izogibajo služenju denarja od obresti. Istočasno bi morali svoj ekonomski sistem voditi po predpisih šeriatskega prava in se izogibati vsakršnim poslom, ki so v povezavi s pridobivanjem obresti (Zakir Hossain 2009).

Islamska rešitev za problem obresti

Islamski učenjaki so predlagali dve rešitvi v zvezi s problemom obresti (Zakir Hossain 2009):

- če hoče posameznik ali država posoditi denar drugemu posamezniku oz. drugi državi, ki potrebuje pomoč, mora to dejanje temeljiti na »bratskih odnosih«, in pri tem se ne sme zaračunavati nikakršnih obresti. Ta princip pomaga izboljšati medsebojne odnose. Če bi se ta sistem vpeljal v današnjem času, bi si države resnično nudile medsebojno pomoč, rajši kot pa, da jih potegne v nek vrtinec zadolženosti in odvisnosti od drugih;
- če hoče posameznik iz denarja narediti še več denarja, mora svoj denar izpostaviti tveganju. Če naredi to, si zasluži del dobička. To pomeni, da se mora sprijazniti in sprejeti izgubo, če pride do nje. To je sistem, ki temelji na pravici in ima tudi dobre lastnosti. Če vloži svoj denar, bo zaskrbljen, kakšni bodo rezultati njegove naložbe. Tako ne more zahtevati celotne naložbe nazaj, ne glede na to, kaj se bo zgodilo z dolžnikom.

Te rešitve lahko delujejo tako na posameznikih kot tudi na celotni družbi. Banke so v bistvu finančni posredniki, ki vzamejo denar tistim, ki ga imajo, in ga posojajo tistim, ki ga potrebujejo za investicijske namene. Da ta sistem deluje, obresti sploh niso potrebne. Banke in njihovi vlagatelji enostavno investirajo, rajši kot pa zagotavljajo posojila svojim podružnicam. Denar je tako izpostavljen tveganjem, in tisto kar bodo vlagatelji dobili, bo temeljilo na količini dobička, ki je nastal pri posamezni naložbi. Pri normalnih okoliščinah rastočega ekonomskega sistema, in če je banka zadosti velika in spreminja svoje delovno področje, ima zagotovljen virtualen dobiček na vse svoje naložbe. Tako bodo tisti, ki so investirali svoj denar pri banki, imeli pozitiven donos (Zakir Hossain 2009).

Ahmed (2010, 307) zaključí, da sta brez dvoma za trenutno finančno krizo kriva »riba« (obresti in oderuštvó) in »maysir« (igre na srečo in špekulativne dejavnosti, podobne igram na srečo, kartanju). Če bi imeli kot v islamu prepoved *ribe* in *maysirja*, in če bi bili tako kot v islamu zvesti svojim vrednotam in moralnim načelom, in če bi prepoznavali interese drugih,

ki jih vodijo do svoje osebne sreče, morda ne bi bili v takšni finančni krizi, kot smo. Držanje posameznikov in podjetij stran od finančnih in ekonomskih kriz je treba jasno razumeti kot enega od ciljev teh ureditev.

3.3.3 *Finančne pogodbe*

Islamska finančna sredstva temeljijo na načelih, ki izključujejo obresti, nimajo velikih tveganj in ne vsebujejo špekulativnih dejavnosti, kot so na primer igre na srečo, kartanje itd. Kljub prepovedi obresti islamske banke ali pa tradicionalne banke, ki so odprte za islamske proizvode, ne morejo imeti fiksnih obresti na dolžniška sredstva. Islamski finančni sistem namesto tega predlaga sodelovanje in delitve tveganja s strani bank in dolžnikov (Siddiqui 2008).

V nadaljevanju bom predstavila nekaj najbolj uporabljanih bančnih pogodb (Siddiqui 2008):

- *Murabaha (trgovina s pribitkom ali pogodba »plus stroški«)*: Ta tip šeriatske »ustrežljive« pogodbe je ena najbolj uporabljenih načinov financiranja v islamskih bankah. Ta instrument se uporablja za financiranje uporabnikovih trajnikov, nepremičnin, v industriji za nakup surovih materialov, strojev ali opreme. Najpogostejša uporaba tega načina financiranja je v kratkoročne namene, vključno s financiranjem akreditivov. Lahko pomislimo, da je način *Murabaha* soroden s potrošniškimi posojili ali kreditnimi linijami, ki jih zagotavljajo tradicionalne banke. V tej pogodbi sodelujejo tri stranke: prodajalec dobrine banki, kupec in banka, kije kot nekakšen posrednik med prodajalcem in kupcem. Tip pogodbe *Murabaha* med banko in kupcem temelji na predhodni obljubi, da bo nakup res izveden in pogodba podpisana med tema dvema strankama. Posel po tej pogodbi poteka tako, da banka od prodajalca kupi proizvode, ki si jih kupec želi, in jih proda kupcu na podlagi njegove obljube, da bo res kupil po ceni, ki vključuje vrednost nakupa in nek vnaprej dogovorjen dobiček – to je torej prodajna pogodba »plus stroški«. Te pogodbe imajo prilagodljive pogoje odplačevanja, konkurenčne cene ter različne dobe financiranja kredita;
- *Musharaka (družabništvo ali joint-venture)*: to je pogodba, ko kupec ne išče 100% bančnega financiranja svojega projekta, ampak prispeva nekaj svojega denarja. Tudi pri tem načinu financiranja je pogodba podpisana med kupcem in banko. Obe stranki sta vključeni v deljenje dobička ali izgube, kot je v skladu z islamskimi načeli o deljenju tveganja in nagrade. Dobički se delijo v skladu z že prej določenimi odstotki, izguba pa se deli glede na kapitalsko udeležbo. Pogodba *Musharaka* se uporablja v financiranju trgovinskih poslov, uvozov, akreditivov, v industriji in kmetijstvu;
- *Modaraba (delitev dobička in izgube)*: ta oblika pogodbe je podobna pogodbi o družabništvu, le da pri tej ni pravičnosti v družabništvu, ampak samo deljenje dobička ali izgube. Podoben način pri tradicionalnem zahodnem bančništvu bi bilo omejeno družabništvo.

Pri tej obliki lahko poslovanje vidimo kot bančne depozite med banko in stranko. Pri tej pogodbi banka celoten kapital posodi vlagatelju in s tem krije tudi finančne izgube letga. Samo v primeru slabega upravljanja ali malomarnosti je stranka odgovorna za izgubo;

- *Salam (prodajna pogodba)*: vsebuje način prodaje, pri kateri prodajalec sprejme nalogo, da bo kupcu zagotovil določeno blago na točno določen datum v prihodnosti pod pogojem, da je kupnina takoj v celoti plačana. V današnjem poslovnem strokovnem jeziku je to oblika vnaprej plačanega posla. Pri tej pogodbi banka soglaša, da proda blago za denar ali pa po višji odloženi ceni, kot pa je nakupna *Salam* cena, ki jo banka plača prodajalcu. Kupec kupi blago in plača vse v skladu z dogovorom. Ta oblika pogodbe se lahko uporablja pri izpolnjevanju kapitalskih zahtev kot tudi pri stroških delovanja poljedelcev, podjetnikov ali trgovcev itd. Ko banka sklene *Salam* pogodbo, ima od tega korist, saj je nakup prek te pogodbe cenejši kot pa nakup z denarjem. Zaradi tega razloga je banka varna pred različnimi nihanjem cen in lahko premaguje vse okoliščine, ki so povezane z deflacijo ali pa s sesutjem trga;
- *Ijara (zakupna pogodba)*: kot že poznamo ta način financiranja, se zakup ali »leasing« uporabljata za prodajo vozil, opreme ali imetja za upravljanje s posli. Pri tradicionalnem bančništvu smo vajeni, da banka kupcu dovoli, da neko stvar vzame v najem s fiksno obrestno mero. Vendar v islamskem bančništvu to ni tako. Tu imajo dva različna načina zakupa. Pri prvem banka podpiše kupoprodajno pogodbo s prodajalcem za dobrino, ki jo kupec želi vzeti v najem. Banka plača kupnino za dobrino in nato jo dostavi kupcu. Pri drugem pa banka podpiše pogodbo o najemu s kupcem, pri kateri je dobrina dana v najem stranki in s tem tudi polno lastništvo nad njo takoj, ko odplača vse obroke in druge dajatve. Ta oblika pogodbe se uporablja pri nakupu nepremičnin, avtomobilov, opreme itd.;
- *Qard-e-hasna (posojilo brez obresti)*: islamske banke takšno obliko pogodbe zagotavljajo bolj revnim ljudem, kot so na primer študentje ali pa podeželski kmetovalci. Takšna posojila bi imela negativno neto sedanjo vrednost za banke. Tradicionalne banke nimajo takšnega načina radodarnosti. Edina radodarnost se izraža skozi dobrodelne ustanove z dajanjem različnih denarnih podpor, štipendij, vendar ne z brezobrestnimi posojili, ki se jih ne vrača.

3.4 Razlike med islamskim in tradicionalnim bančništvom

Islamske banke so profitno naravnane, vendar le v mejah islamskega prava. Tega se banke, ki poslujejo po šeriatskem pravu zelo držijo, pa ni važno, če so strogo islamske banke ali pa zahodne banke, ki so odprte za poslovanje z islamskimi finančnimi produkti. Islamska banka pa ima tudi ponudbo, ki je več ali manj zelo podobna tradicionalnim zahodnim bankam (Tlemsani 2010).

Razlike so v osnovnih finančnih načelih, ki so temelj organizacije poslovanja in razvoja smeri poslovanja. Ena glavnih razlik je, da tradicionalne banke z denarjem financirajo denar, kar pomeni »denar dela denar«, kar pa je v islamu strogo prepovedano. Na drugi strani islamske banke vlagajo v stvarno premoženje in ne financirajo denarja, ampak stvarno dobrino. Islamske banke temeljijo na dobičku iz stvarnih transakcij, tradicionalne banke pa služijo predvsem z obrestmi od posojanja denarja. Tradicionalne zahodne banke se tudi ne udeležujejo aktivno pri trgovanju, ampak delujejo le kot posrednik, medtem ko islamske banke ne financirajo komitentov, če niso aktivno udeležene pri procesu trgovanja, in so zato pri večjih poslih neobhodne. Špekulacije so pri tradicionalnih bankah pomembne in prinašajo velike dobičke, a s tem tudi riziko izgube. Islamske banke se špekulacij in rizika izogibajo, saj je po Šeriatskem pravu to strogo prepovedano (Ghannadian in Goswami 2004).

Ugotovimo, da je islamsko bančništvo precej konzervativno naravnano, prinaša manjše dobičke, toda je tudi varnejše, saj rizika praktično ni. Udeležba pri poslu je obvezna. To pomeni, da banka nadzoruje vse transakcije tako, da se ne more financirati nelegalnih poslov. Islamska banka povzema in predstavlja celo bistvo islama, ki se skozi njeno organizacijo odraža na tržišču (Olawaiye Lawal 2010).

So pa tudi drugi produkti, ki obe vrsti bančništva vežejo skupaj. Ena od teh je bančna garancija za plačilo, ki v osnovi ni spremenjena oziroma drugačna od bančne garancije pri tradicionalnih bankah, razen majhnih razlik. Princip bančne garancije ostaja isti, se pravi, da ostaja bančna garancija eden od instrumentov zavarovanja naložbe oziroma naročila komitenta. Skupna jim je tudi politika odkupa dolgov oziroma možnost dolžnika, da odplača svoj dolg s stvarno dobrino. Politika nakazil in zbiranja nakazil ostaja ista kot tudi ponudba nočnih trezorjev in depozitov trgovin ter gostinskih lokalov, ki svoj dnevni izkupiček shranjujejo v banko, ko je ta že zaprta. Skupna je tudi ponudba sefov oziroma varovana hramba fizičnega premoženja, ki je veliko bolj varna v finančnih ustanovah. Vsa ta dodatna ponudba bank, ki temelji na storitvi za neko opravljeno delo in katerih strošek je najemnina oziroma plačilo za neko storitev, je tudi v islamskem bančništvu sprejemljiva. Te vrste storitev oziroma ponudbe, ki je sprejemljiva, so najemi sefov in njihovo varovanje ter provizije za opravljanje določenih transakcij in menjav. Odnos islamske banke do svojih komitentov je tudi zelo zanimiv, saj za razliko od tradicionalnih bank ne temelji na odnosu kreditor – dolžnik, ampak na principu soudeležbe pri riziku in dobičku. Za razliko od tradicionalnih zahodnih bank islamske banke ne enačijo osnovna kapitalna sredstva in

investitorska sredstva. Strogo jih ločujejo, da ne bi mešali profita, ki ga ustvarijo iz osnovnega kapitala, ki je fiksno zagotovljen komitentu banke, ter profita, ki ga prinesejo investitorska sredstva, ki si delijo profit in riziko. Medtem ko tradicionalne banke delujejo na način, da pritegnejo kapital, ki ga banke kasneje posojajo in z njim služijo obresti, so islamske banke bolj socialno naravnane in njihova skrb ni le povečati vrednost kapitala, ampak tudi dobrobit celotne islamske skupnosti (Ghannadian in Goswami 2004).

4 PRIMER: ISLAM V VELIKI BRITANJI

4.1 Razvoj islama v Veliki Britaniji

Islam se je v Veliki Britaniji začel že v 8. stoletju, ko je takratni anglosaksonski kralj koval denar z arabskimi črkami, ker je trgoval z muslimani po Evropi in Afriki. V 17. stoletju je izšel prvi angleški prevod Korana, na univerzah pa so odprli katedre za učenje arabskega jezika.

Prvi muslimani so prišli v pristanišča kot mornarji in kot pristaniški delavci. Njihovi potomci še danes živijo po celotni Veliki Britaniji. Leta 1860 so v Angliji zgradili prvo mošejo. 80 let pozneje pa je Winston Churchill, ko je bil premier, odobril zadostno količino denarja za odkup zemljišča za mošejo v Londonu. Kasneje so odprli tudi islamski kulturni center, ki poleg mošeje vključuje še restavracijo, pisarne, učilnice za verouk, knjižnico... (Pašić 2006).

Leta 1948 so sprejeli zakon o državljanstvu, ki je državljanom britanske skupnosti narodov podelil britansko državljanstvo. Sprožil je množično priseljevanje muslimanov v Veliko Britanijo. Zaposlovali so se kot poceni delovna sila v industrijskih panogah. Med njimi so bili tudi študentje in politični azilanti. Od takrat naprej so se muslimani stalno priseljevali v Veliko Britanijo iz različnih koncev arabskih oziroma muslimanskih držav (Pašić 2006).

Britanska zakonodaja je sprejela zakon, ki prepoveduje kakršnokoli diskriminacijo z rasnega ali etničnega vidika, vendar ne iz verskega. Kasneje so ga skušali spremeniti, vendar so spet izpustili versko diskriminacijo. Muslimanske organizacije so še naprej skušale spremeniti to zakonodajo in na koncu jim je to leta 2005 tudi uspelo. Na podlagi tega zakona lahko vsak, ki je pripadnik določene vere, toži osebo, ki je izrazila sovraštvo proti njemu (Pašić 2006).

Večina muslimanov v Veliki Britaniji živi v mestih in skoraj polovica le-teh živi v Londonu. Večina muslimanov je Pakistancev, in to kar 42 %. Sledijo jim Bangladežani – 14,1 %, Indijcev in Arabcev je vsakih po 11,8 %, 10,1 % je podsaharskih Afričanov, 3,9 % ciprskih Turkov, 3,7 % Malajcev in 2,2 % Turkov. Več kot 85 % vseh muslimanov v Veliki Britaniji je sunitov (Pašić 2006).

Muslimani so v Veliko Britanijo večinoma prišli zaradi zaposlitve. Dobili so jo v industriji in v storitvenem sektorju. Ko pa so ugotovili, da se ne bodo več vrnili domov, so začeli ustanavljati verske, izobraževalne, družbene in politične organizacije, da bi zaščitili svoje vrednote.

Prve šole so ustanovili v 70-ih letih. Svoje otroke pošiljajo v islamske šole, ker jih tam poučujejo o vseh aspektih islamskega življenja. Uspeh muslimanskih otrok je boljši v islamskih šolah, kot pa od tistih, ki hodijo v javne šole (Pašić 2006).

Muslimani menijo, da je izobraževalni sistem v Veliki Britaniji sovražen do njih. Menijo, da jih ne obravnavajo isto, kot druge verske skupnosti, in da so predmeti v šolah bolj osredotočeni na krščanstvo. V 70-ih letih so začeli ustanavljati zasebne verske šole. Nato je državna komisija leta 1985 odločila, da se mora v šolah pospeševati multikulturalno in multiversko izobraževanje (Pašić 2006).

Vendar se je kljub vsemu temu uspehu leta 1989 zgodil resnejši konflikt med muslimani v Veliki Britaniji in drugimi prebivalci. Člani muslimanske skupnosti so zažgali knjigo »*Satanski stih*«, ki je žalila preroka Mohameda in njegove žene. Muslimani so bili užaljeni, sprožili so demonstracije po celotnem svetu in zahtevali prepoved prodaje knjige, kar jim je tudi uspelo. Vendar je ta afera v javnosti sprožila razprave, kje je meja med svobodo govora in spoštovanjem verskih norm. Tako muslimani menijo, da pisanje takšnih in podobnih knjig spodbuja nove konflikte (Pašić 2006).

Raziskave so pokazale, da so muslimani zelo pogosto žrtev diskriminacije v javnem življenju in medijih. Poudarili so, da ima diskriminacija versko ozadje, in to se kaže v vseh aspektih življenja. Stanje se je še poslabšalo po 11. septembru 2001. Nato so se zgodili še napadi v Londonu (Pašić 2006).

Muslimani so zelo pestra skupnost, saj je sestavljena iz različnih etničnih, jezikovnih, teoloških in rasnih skupin. So neka vrsta subkulture. Živijo v skupinah, kjer je tudi večina mošej. So tudi mlada skupnost, ki imajo svoje medije in šole. Večjo težavo jim predstavljajo samo *imami* (muslimanski verski voditelji), ki neizobraženi pridejo iz tujine. Zato se trudijo izobraževati lasten kader, da ne bi *imami* več hodili iz tujine in se soočali s kulturnim šokom. Imajo tudi posebne klavnice, ki delujejo za potrebe muslimanov (*halal* meso) in pa tudi parcele za ločena muslimanska pokopališča. Imajo tudi svojo lastno politično stranko (Pašić 2006).

4.2 Islamsko bančništvo v Veliki Britaniji

Islamsko bančništvo je zelo zanimivo in nasprotuje tradicionalnim zahodnim bankam. Banke, ki poslujejo izključno po šeriatskem pravu, so začele nastajati v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, predvsem v islamskih državah. Po velikih preseljevanjih muslimanov po svetu v upanju na delo in boljše življenje ter zaslužek so s sabo prinesli tudi svojo kulturo. Islamsko bančništvo se je počasi začelo širiti na zahod. Medtem ko se uveljavlja v vse več zahodnih državah, pa ima zelo pomembno vlogo predvsem v Angliji, konkretnije v Londonu, ki postaja zahodna prestolnica islamskega bančništva. Medtem ko je tradicionalni bančni sistem zadnja kriza zelo prizadela, pa je islamski bančni sistem komaj v popolnosti zaživel, saj se je procent kapitala povečal za skoraj 30 %. Njihovo premoženje je med 500 in 800 milijardami dolarjev, do leta 2013 pa naj bi preseglo mejo enega trilijona (Pašić 2006).

London postaja zahodna prestolnica islamskega bančništva, saj stremi k temu, da bi postal finančno središče za srednji vzhod, severno Afriko ter veliko drugih muslimanskih držav po vsem svetu (Čeh 2010).

V Angliji živi približno 2,4 milijona muslimanov, kar je nekaj več kot 3 % prebivalstva (Amin 2010). V Angliji je trenutno pet bank, ki poslujejo izključno po šeriatskem pravu, ter 17 bank, ki ponujajo poleg svoje standardne ponudbe produktov tudi produkte islamskega bančništva in s tem poskušajo zadovoljiti čim več svojih muslimanskih komitentov. Največje angleške banke, kot so Barclays in Lloyd's Bankin Group so že uvedle islamske produkte v svojo ponudbo in s tem spodbudile, da jim sledijo tudi druge banke (Phillips 2009).

Islamske banke v Angliji imajo približno 18 milijard dolarjev vsega premoženja, kar je celo več premoženja kot ga imajo nekatere islamske banke v muslimanskih državah. Islamske banke so prebivalcem Anglije zanimive predvsem zato, ker ponujajo večjo varnost od tradicionalnih bank, saj ne poznajo rizičnih kreditov. Ena posebnost pa je tudi zagotovljen fiksni dobiček, ki ga ima komitent, ki svoj denar hrani v islamski banki. V času, ko je po svetu vsesplošna kriza finančnega sektorja in nazadovanje gospodarstva, pa ljudje iščejo predvsem varnost za njihov denar in prihranke (Pašić 2006).

Za islamske banke se odloča vse več nemuslimanov.

Eden od negativnih odnosov do islamskega bančništva pa je nezaupanje muslimanov zato, ker se bojijo, da bi njihov denar končal v rokah teroristov. Vsak musliman mora plačati oziroma dati določen procent denarja za *Zakat*. In kaj lahko pristane v rokah teroristov, terorističnih organizacij ali pa organizacij, ki terorizem financirajo, kot pa denar od dobrodelnosti. Zahodni svet pa se boji islamizacije njihovih držav. Ko bodo islamske banke finančno napredovale, se bo s tem večala tudi njihova politična moč in posledično bodo lažje uveljavljale šeriatsko pravo, ki ni ravno priljubljeno na zahodu (Phillips 2009).

Toda nekateri finančniki pozdravljajo to vrsto bančništva v Angliji, saj so mnenja, da bo tole povečalo raznolikost ponudbe in pomagalo razkropiti kapital ter omogočiti večjo varnost. Eden od pozitivnih razlogov za muslimane, živeče v Angliji, pa je seveda ta, da lahko svoj denar plemenitijo na način, ki je sprejemljiv za njihovo vero in ni v nasprotju z njihovim verovanjem, s tem pa dosegajo družbeno blaginjo (FSA 2006).

5 SKLEP

Namen tega diplomskega dela je bil karseda najboljše predstaviti islamsko bančništvo. Skozi nalogo sem spoznavala pomembne značilnosti islamskega ekonomskega sistema in islamske mentalitete ter v čem se njihov sistem razlikuje od zahodnega, tradicionalnega bančnega sistema.

Pri muslimanih ima najpomembnejšo vlogo religija, njihov bog Alah in Koran – sveta knjiga muslimanskega naroda. Vsi ti dejavniki pomembno vplivajo na vse aspekte muslimanskega življenja – od vsakodnevnih opravil pa vse do medsebojnih in poslovnih odnosov.

Pri poslovanju je njihovo temeljno vodilo to, da denarja ne smejo služiti na obrestih. To je prvo in tudi najbolj strogo pravilo, ki je zapisano tudi v Koranu. Prepovedane so tudi vsakršne špekulativne dejavnosti, trgovanje z orožjem, svinjskim mesom, tobakom, alkoholnimi pijačami. V nekaterih primerih, ob kršenju teh zapovedih, sledi smrt.

Pri muslimanih je zanimivo to, da svojo sveto knjigo jemljejo zelo resno. Nekateri jih ravno zaradi tega ne jemljejo resno, ker ne verjamejo v preroka Mohameda in v to, da mu je bog Alah narekoval vse te zapovedi, ki jih strogo vodijo v vsakdanjem življenju. Ravno to verovanje pa jih vodi k uspehom v življenju in na poslovnih področjih. Še posebej je to očitno pri bančništvu, kjer so banke trenutno ene najbolj uspešnih podjetij v tej finančni krizi. Vodi jih šeriatsko pravo, ki daje izčrpna navodila za osebno življenje in vodenje države.

Kot sem že omenila, je glavna razlika, ki jih loči od tradicionalnega bančnega sistema, prepoved obresti. Imajo več vrst pogodb oziroma načinov, na katere poslujejo, in med njimi so nekateri, ki se od zahodnega sistema bistveno ne razlikujejo. Glavna razlika je le v tem, da vsako stvar, ki si jo posameznik želi ali pa potrebuje, zanj kupi banka in si pri tem zaračuna neke vrste provizije za posredništvo.

Vsak posameznik se mora truditi, da vse dela tako, da končni rezultat služi skupnosti. V zahodnem svetu se muslimani držijo skupaj, saj jih združujejo skupne vrednote, vera in jezik. Ker so manjšina v krščanskem svetu, se še toliko bolj držijo svojih korenin in kulture, da ne izgubijo stika s svojo identiteto. Njihove prakse se nam zdijo nenavadne, ravno tako kot bi se naše njim, če bi bil položaj obraten.

V tej diplomski nalogi sem skušala karseda najboljše predstaviti princip islamskega bančništva. Delo opiše najpomembnejše značilnosti tega, nam ne toliko znanega načina poslovanja. V različnih člankih ta način bančništva opisujejo kot nekaj novega, kar lahko po eni strani reši finančni krizo, ki je nastala kot posledica prevelikega zadolževanja držav. Po drugi strani pa ima velika večina svetovnega prebivalstva predsodke glede tega relativno učinkovitega načina poslovanja. Eden od razlogov je splošno nezaupanje v muslimane zaradi dogodkov v prejšnjem desetletju, ki so pretresli svet, vendar ne moremo enačiti vseh, saj so za

dogodke krivi ekstremisti in ne celotna populacija muslimanov, ki pa zaradi te manjšine izgublja na zaupanju. Vedeti moramo, da nekateri ne verjamejo v božjo besedo, še posebej pa ne v to, da se je Mohameda le-ta dotaknila. Vendar če pogledamo z drugačne perspektive, torej iz perspektive trenutne gospodarske situacije, jim te božje zapovedi na nek način pomagajo pri poslovanju. Trenutno se na islamsko bančništvo gleda kot na panogo, v kateri je uspeh zagotovljen.

Če pa pogledamo še z vidika kulturnih značilnosti, pa lahko rečemo, da je islam za zahodni svet že sam po sebi drugačna kultura z drugačnimi vrednotami in drugačnimi pogledi na svet. V vseh pogledih se razlikuje od večinoma krščanskega »zahoda« in morda se ravno zaradi vsega tega ta dva svetova ne razumeta najbolje. Razlike v razmišljanju, predsodki, stereotipi so bili in vedno bodo prisotni. Vendar pa se nekatera izboljšanja vendarle kažejo v razvoju islamskega bančništva v zahodnih državah, ki ga nekateri ekonomisti tudi zelo podpirajo. Upamo lahko, da bo vsaj to porušilo nekatere ovire in nesporazume med zahodnim in islamskim delom sveta.

LITERATURA

- Ahmed, Adel. 2010. Global financial crisis: an Islamic finance perspective. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management* 3 (4): 306-320. [Http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=1753-8394&volume=3&issue=4&articleid=1896483&show=html](http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=1753-8394&volume=3&issue=4&articleid=1896483&show=html) (6.2.2012).
- Alam Choudhury, Masudul in Md. Mostaque Hussain. 2005. A paradigm of Islamic money and banking. *International Journal of Social Economics* 32 (3): 203-217. [Http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=0306-8293&volume=32&issue=3&articleid=1463161&show=html](http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=0306-8293&volume=32&issue=3&articleid=1463161&show=html)(24.11.2011).
- Amin, Mohammed. 2010. *The UK Islamic banking scene*. [Http://www.mohammedamin.com/Islamic_finance/UK-Islamic-banking-scene.html](http://www.mohammedamin.com/Islamic_finance/UK-Islamic-banking-scene.html) (23. 2. 2012).
- Barker, Chris. 2000. *Cultural studies*. London: Sage Publications Ltd.
- Benedict, Ruth. 2008. *Vzorci kulture*. Maribor: Založba Aristej.
- Biblija. B. 1. *Sveto pismo na internetu*. [Http://www.biblija.net/biblija.cgi](http://www.biblija.net/biblija.cgi) (11.2.2012).
- Cerimagic, Sabina. 2010. The effects of Islamic law on business practices. *Education, Business and Society: Contemporary Middle Eastern Issues* 3 (1): 40-47. [Http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=1753-7983&volume=3&issue=1&articleid=1839533&show=html](http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=1753-7983&volume=3&issue=1&articleid=1839533&show=html) (6.2.2012).
- Čeh, Silva. 2010. *Banke brez obresti in povrhu tudi uspešne*. [Http://www.delo.si/clanek/99282](http://www.delo.si/clanek/99282) (1.12.2011).
- Dnevnik. B. 1. *Zares prijazna banka*. [Http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/nedeljski/1042203933](http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/nedeljski/1042203933) (1. 12. 2011).
- FSA. 2006. *Islamic banking in the UK*. [Http://www.fsa.gov.uk/about/media/notes/bn016.shtml](http://www.fsa.gov.uk/about/media/notes/bn016.shtml) (23. 2. 2012).
- Ghannadian, Farhad F. in Gautam Goswami. 2004. Developing economy banking – the case of Islamic banks. *International Journal of Social Economics* 31 (8): 740-752. [Http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=0306-8293&volume=31&issue=8&articleid=847878&show=html](http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=0306-8293&volume=31&issue=8&articleid=847878&show=html) (24. 11. 2011).
- Hofstede, Gert Jan. 2006. *Komuniciranje: raziskovanje kulture*. Ljubljana: Družba Piano.
- Hrastelj, Tone. 1995. *Podjetniški izzivi mednarodnega poslovanja*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Hrastelj, Tone. 2001. *Mednarodno poslovanje v vrtincu novih priložnosti*. Ljubljana: GV Založba.
- Ismail, Abdul Ghafarin Achmad Tohirin. 2010. Islamic law and finance. *Humanomics* 26 (3): 178-199. [Http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=0828-8666&volume=26&issue=3&articleid=1881982&show=html](http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=0828-8666&volume=26&issue=3&articleid=1881982&show=html) (6. 12. 2012).
- Islamicbanker. B. 1. *An introduction to Islamic Finance*. [Http://www.islamicbanker.com](http://www.islamicbanker.com) (15.2.2012).
- Majaron, Erik, prevod. 2004. *Koran*. Tržič: Učila International.

- Metwally, Mokhtar M. 1997. Economic consequences of applying Islamic principles in Muslim societies. *International Journal of Social Economics* 24 (7, 8, 9): 941-957. [Http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=0306-8293&volume=24&issue=7/8/9&articleid=847394&show=html](http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=0306-8293&volume=24&issue=7/8/9&articleid=847394&show=html) (6. 2. 2012).
- Nasr, Seyyed Hossein. 2007. *Islam: religija, zgodovina in civilizacija*. Maribor: Študentska založba Litera.
- Nik, Mohamed Affandi Bin Nik Yusoff. 2002. *Islam & Business*. Selangor: Pelanduk Publications.
- Oblak, Seta, Katarina Kobilica, Vesna Kondrič Horvat, Rosanda Volk, prevod. 1999. *Velike kulture sveta, 2. knjiga*. Kranj: Mohorjeva založba.
- Olawaiye Lawal, Yekini. 2010. *Islamic economics the connerstone of Islamic Banking*. [Http://www.lit.az/ijar/pdf/jee/4/JEE2010\(4-14\).pdf](http://www.lit.az/ijar/pdf/jee/4/JEE2010(4-14).pdf) (24. 11. 2011).
- Palajsa, Stjepan. B. 1. *Religija – iskanje božanskega*. [Http://www.akropola.org/clanki/clanek.aspx?lit=261](http://www.akropola.org/clanki/clanek.aspx?lit=261) (13.2.2012).
- Pašić, Ahmed. 2006. *Islam in moderni zahod*. Kranj: Gorenjski glas.
- Phillips, Melanie. 2009. *Britain's world-leader in sharia banking – but we haven't grasped the sinister and dangerous implications*. [Http://www.dailymail.co.uk/debate/article-1141087/Britains-world-leader-sharia-banking--havent-grasped-sinister-dangerous-implications.html](http://www.dailymail.co.uk/debate/article-1141087/Britains-world-leader-sharia-banking--havent-grasped-sinister-dangerous-implications.html) (22. 2. 2012).
- Religije. B. 1. *Islam*. [Http://www.religije.com/islam.htm](http://www.religije.com/islam.htm) (20. 12. 2011).
- Siddiqui, Anjum. 2008. Financial contracts, risk and performance of Islamic banking. *Managerial Finance* 34 (10): 680-694. [Http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=0307-4358&volume=34&issue=10&articleid=1744898&show=html](http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=0307-4358&volume=34&issue=10&articleid=1744898&show=html) (24. 11. 2011).
- Sims Bainbridge, William in Rodney Stark. 2007. *Teorija religije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Slovenski veliki leksikon*. 2007. Ljubljana: Mladinska knjiga Založba.
- Syed, R. Ali. B. 1. *Islam in krščanstvo skozi Biblijo*. [Http://www.islamic-invitation.com/downloads/Islam_Christianity_sloven.pdf](http://www.islamic-invitation.com/downloads/Islam_Christianity_sloven.pdf) (13. 2. 2012).
- Tahir, Imran in Mark Brimble. 2011. Islamic investment behaviour. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management* 4 (2): 116-130. [Http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=1753-8394&volume=4&issue=2&articleid=1931159&show=html](http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=1753-8394&volume=4&issue=2&articleid=1931159&show=html) (24. 11. 2011).
- Tavčar, Mitja I. 2000. *Kulture, etika in olika managementa*. Kranj: Založba Moderna organizacija.
- Tavčar, Mitja I. 2005. *Strateški management nepridobitnih organizacij*. Koper: Fakulteta za management.
- Thoraval, Yves. 1998. *Islam: mali leksikon*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.

- Tlemsani, Issam. 2010. Co-evolution and reconcilability of Islam and the West: the context of global banking. *Education, Business and Society: Contemporary Middle Eastern Issues* 3 (4): 262-276. [Http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=1753-7983&volume=3&issue=4&articleid=1896138&show=html](http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=1753-7983&volume=3&issue=4&articleid=1896138&show=html) (24. 11. 2011).
- Veraislam. B.I. *Dejstva o islamu*. [Http://veraislam.com/dejstva-o-islam](http://veraislam.com/dejstva-o-islam) (11. 2. 2012).
- Zakir Hossain, Mohammad. 2009. Why is interest prohibited in Islam? A statistical justification. *Humanomics* 25 (4): 241-253. [Http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=0828-8666&volume=25&issue=4&articleid=1817324&show=html](http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=0828-8666&volume=25&issue=4&articleid=1817324&show=html) (6. 2. 2012).